NEMZETI NŐNEVELÉS.

XIII. ÉVFOLYAM. JUNIUS 1892. VI. FÜZET.

HUSZONÖT ÉV.

1867—1892.

1892. junius 8.

Nagy nap az, melynek emlékére ma ünnepet ül az egész magyar nemzet.

Ünnepet ülünk, a melyen szívünk hangosan földobog az örömtől, hálától és büszkeségtől, s lelkünket eltölti a jövőbe vetett erős hit és törhetetlen bizodalom.

Ma huszonöt esztendeje, 1867-ben, június 8-dikán tették szeretettel övezett királyunknak, I. Ferencz Józsefnek fejére szent István koronáját.

És ez a koronázás több volt ama koronázásoknál, a melyekkel királyaink az alkotmány értelmében trónjukat elfoglalják. Több volt egyszerű királyavatásnál, a mely megadja az uralkodónak hatalma törvényességét s leköti számára az alattvalók hódolatát. Ez a koronázás ünnepies megszentelése volt az egész világ színe előtt a magyar király és magyar nemzet kibékülésének.

Ez a nap egy régi korszakot zárt be s egy új korszakot nyitott meg a magyar történetben. A felkent király halántékára helyezett szent korona e napon régi fényében tündökölt ismét. Fényességével a feledés árnyékába borítván a közelmúltat, messze bevilágította a jövő igéretföldjét.

A feledés meg az okulás kettős ívű hídján vitt át az út a kibéküléshez.

Ama százados harczok miatt, a melyeket a «hazáért és szabadságért» kellett végig küzdenünk, nem erősödhettünk meg a hatalomban, nem gyarapodhattunk az anyagi jólétben, nem emelkedhettünk a műveltségben úgy, mint szerencsésebb nyugoti szomszédaink.

A régi Magyarország átalakítását és az új Magyarország meg-

teremtését magukban foglaló 1848-diki törvények termékeny munkában gazdag korszakot ígértek a nemzetnek, melyben testet fog ölteni Széchenyi jósigéje: «Magyarország nem volt, hanem lesz!» Olyan lesz, a milyennek ő álmodta. De a nagy szellem álmaira, a nemzet reményeire a csalódás és kétségbeesés éjszakája borult.

Az új Magyarország földjén nem foghatta még meg a földműves az ekeszarvát, az iparos nem nyúlhatott pőrölyéhez, az író tollához: már ismét a szabadságharczok fegyvere égett a nemzet kezében. Hősi lélekkel, erős karral, messze elragyogó dicsőséggel forgatta a megszokott fegyvert: de elbukott a küzdelemben. Jaj a legyőzötteknek! Mindenünk oda veszett, csak egyet mentettünk meg: néma ragaszkodásunkat eltiprott jogunkhoz, s ki nem irtható hitünket annak föltámadásában.

Az önkényuralom vasigája alá szorították hazánkat.

A kik az imént a szabadság hősei voltak, martirjaivá lettek annak; — a kiket vállain hordott a lelkesedéstől elragadt nép, a haza földjéről számkivetve, mint földönfutók, idegen országokban kerestek menedéket; — a kik széttörték millióknak sokszázados rabbilincseit, lánczra verve vándoroltak börtönből-börtönbe; — a kinek megengedte a sors, hogy könyeivel áztathassa szülőföldje hantjait, «szerte nézett s nem lelé honját a hazában». Idegen kormány, idegen katonaság védelmére támaszkodva, idegen hivatalnokokkal, idegen törvények alapján, idegen nyelven igazgatta az országot. Hazánk szétdarabolt részei egy idegen birodalomnak lettek tartományaivá, a melyeknek joguk semmi s minden kötelességüket ez az egy szó fejezte ki: engedelmesség. Az idegen uralom rendet teremtett, de a szabadság árán; — terjesztette a műveltséget, de nemzeti mivoltunk föláldozását követelte érte cserébe; újított, javított a gazdasági élet terén is, de a mit tett, csak a maga javáért cselekedte s megtette akkor is, ha bennünket megrontott vele.

A magyar nemzet némán tűrte fájdalmát. Nem jajdult fel, nem ellenkezett. Lelkébe zárta elhalt és élő nagyjai iránt érzett kegyeletét s titkon ápolgatta a tüzet a nemzeti ideálok oltárán. Nem tagadta meg múltját, nem mondott le jövőjéről. Várta a förgeteg elvonulását, hogy az igazság napja kiragyoghasson.

És nem várt hiában. Az önkényuralom rendszere a maga erőszakos súlya alatt és elbizakodott hibái következtében, összeomlott. Össze kellett omolnia, mivel fundamentum nélkül való volt. Jó szerencse, hogy az uralkodó-családot és népeit egyaránt romjai alá nem temette.

Újra kellett kezdeni az építést. Nem a szuronyokra: a népek vállaira kellett helyezni a trónt. A kormányrendszer nem nyugodhatott az erőszakon: a népek jogából és szabadságából kellett alája rakni erős és tartós fundamentumot.

A jóságos gondviselés megvilágosította az uralkodó elméjét, megihlette szivét s megedzette akaratát, hogy egymaga jóvátegye mindazt, a mit tanácsosai ellene és alattvalói ellen vétettek. Felséges életetársának gyöngéd, nemes rokonérzése egyengette az útat, a melynek irányát az ő bölcsesége jelölte meg.

A magyar nemzet kárörvendés nélkül, megindulással szemlélte a dynastia szerencsétlenségét s az első volt, a ki segitő jobbját a jövő biztosítására szolgáló új alkotásokhoz fölajánlotta. Nem kötött ki bért a fölajánlott segítségért s a segítség föltételeit nem mérte a szerencsétlenség nagyságához. Nem kívánt többet, mint a mihez joga volt; de jogaiból nem is engedett. Fátyolt vetett az önkényuralom szomorú éveire, s ott óhajtotta folytatni a munkát, a hol az a negyvennyolczadiki törvények megalkotása után félbe szakadt.

A magyar nemzet és uralkodója megértették egymást s a népek természetes joga és a magyar alkotmány írott törvényei alapján megtörtént a kibékülés. Áldott frigy, melynek bölcsőjénél a női szív gyöngéd rokonérzése, az uralkodói bölcseség s a magyar nemzet rendületlen alkotmányos érzülete virrasztott.

Ennek a kibékülésnek, eme kibékülés megszentelésének, dicsőségesen uralkodó királyunk és felséges neje megkoronázásának emlékére ülünk ma ünnepet országszerte, örvendező hálás szívvel és büszke önérzettel. Mert huszonöt év telt el azóta s az akkor kötött frigyet az évek száma csak erősítette. Huszonöt év óta nem hangzott el olyan szó, nem történt, olyan tett, a mely megzavarta volna a jó egyetértést a nemzet és királya közt, a kit azóta úgy

tisztel minden magyar, mint a fejedelmi erények élő megtestesülését.

A magyar alkotmány az 1848-ki törvényekkel együtt helyre állt. Magyar kormány hajtotta végre a koronázást; magyar kormány kötötte meg a kiegyezést az alkotmánynyal megajándékozott Ausztriával s rendezte a két monarchia közös ügyeit; független felelős kormány áll azóta a független Magyarország élén. Gazdaságunkat, iparunkat, kereskedelmünket, igazságszolgáltatásunkat, törvényhatóságaink igazgatását, egyházi és iskolai ügyeinket, tudományunk, irodalmunk, nyelvünk művelését magunk intézzük, függetlenül minden idegen beavatkozástól. Miénk az érdem, senki másé, ha előbbre jutottunk, nőttünk, gyarapodtunk; minket sujt a vád, ha a munkában nem voltunk elég serények és körültekintők vagy boldogulásunk útjait nem választottuk meg helyesen.

Bátran tekinthetünk vissza az eltelt negyed századra. Vádaktól nem tartunk, érdemeket nem kutatunk-keresünk: kötelességünket teljesítettük s büszkén hivatkozhatunk rá, hogy híven teljesítettük kötelességünket.

Nagy feladatok vártak ránk s e huszonöt esztendő alatt nem volt szünete a munkának. A magyar nemzet a kultura békés munkájában századok alatt nem verejtékezett annyit, mint ebben az egy emberöltőben. Az új Magyarország csak az 1848-ki törvényekben volt meg; meg kellett azt teremteni az életben is. A régi, rendi Magyarország helyett az új, nemzeti Magyarország várt megalkotásra. S minden lépés, a melyet azóta tettünk, e czél felé vezetett; minden kő, a melyet összehordtunk, ennek az épületnek falait emelte magasabbra; szívünk, agyunk minden kincsét ennek az ideálnak megdicsőítésére szenteltük.

Széchenyinek, a «legnagyobb magyarnak», szelleme volt velünk; az vezetett, az termékenyítette meg munkánkat.

Mindenekelőtt gazdaságilag kellett megerősödnünk s meg kellett szereznünk anyagi boldogulásunk szükséges feltételeit. Oh, ha látná a megdicsőült szellem az ő álmainak megvalósulását: az okos munka és szorgalom, meg a tőke és gépek által megtermékenyített, megnemesített mezőgazdaságunk felvirágzását; — a nagy

gyári vállalatok százainak füstölgő kéményeit; — vasutaink roppant hálózatát, a melyek mind-mind egy eszmének: a magyar nemzeti állam megerősítésének állanak szolgálatában! Oh, ha hallaná, a Vaskapu szikláinak dörgését, robaját, a melyek nemcsak az ő jós szellemét dicsőítik, hanem az egész világnak hirdetik a magyar munka, a magyar vállalkozás, a feladatát érző s azt teljesíteni bíró magyar állam megújhodott erejét! De a munka ennyi eredmény kivívására nem volt elég; a nemzet áldozatkészségére is szükség volt. S a nemzet meghozta az áldozatokat. Nagy adóteher nyugszik a nép vállán? — de a teher hordozásában osztozunk valamennyien s könnyebben hordjuk a nagyobb terhet ma, mint a kisebbet tegnap. Adósságokat csináltunk? — de az adósságok nem nyugtalanítanak, mert hitelünk erősödött, államháztartásunk mérlegének nyelve függőlegesen áll s ha megbillen is, fölöslegünket mutatja. Elég erősek vagyunk már arra is, hogy egész pénzrendszerünket átalakítsuk s olyan alapon teremtsük meg az új pénzrendszert, a hogy azt a legműveltebb s gazdasági tekintetben legelőrehaladottabb országok cselekedték.

A szellemi műveltség terén sem volt szünete a munkának.

Törvényt alkottunk a népoktatásról s a törvény gondoskodott róla, hogy a nép minden fia hozzáférhessen a tudás forrásához s hogy az a műveltség, a melyet az iskolában szerez, magyar legyen. Nem voltunk türelmetlenek, nem voltunk erőszakosak, tudva azt, hogy a műveltség és szabadság ikertestvérek. Hóditó útjára bocsájtottuk a magyar műveltséget, de az erőszakot nem adtuk kíséretébe. S minden esztendő egy-egy lépéssel vitt és visz közelebb célunkhoz. Ma már kétszer annyian tudnak írni-olvasni, mint huszonöt évvel ezelőtt s népiskoláinknak csak egy csekély része az, a melyben a magyar szó, — még csekélyebb, a melyben a magyar érzelem idegen. Hogy a népiskola nemzetesítő feladatát megkönnyítsük s népünk egészségét megóvjuk, számának gyarapodását biztosítsuk: törvény gondoskodik ma már a kisdednevelésnek és kisdedápolásnak az egész országra való kiterjesztéséről. És azok, a kikre a nép nevelése bízva van, a tanítók hatalmas testülete, számban, műveltségben gyarapodva, a magyar nemzeti államnak mind megannyi

apostolai, egyaránt méltók a társadalom tiszteletére és az állam elismerésére. Új honfoglalásra van szükségünk, a koszorús író szavai szerint; ezt az új honfoglalást a népneveléssel a néptanítók hajtják végre.

Középiskoláink ügyét is törvénynyel rendeztük. Föléjük is kiterjesztette az állam rendező, vezető, ellenőrző és támogató karjait. Csak így emelkedkettek a sokat követelő kor színvonalára; csak így teremhették meg azt a gyümölcsöt, a melyet a magyar nemzeti állam vár tőlük. A nemzet értelmisége olyan, a milyenek középiskolái. A legnagyobb áldozat is csekély ahoz képest, a milyen nagy az a szolgálat, melyet emez iskolák teljesítenek. S ezek az iskolák híven ápolják a nemzeti érzületet és buzgón terjesztik a nemzeti műveltséget. Szellemük kiárad a szakiskolákra, sőt a tudós főiskolákra is. Ifjuságunk színe-java szívben-lélekben, tudásában-törekvéseiben magyar. De tudományunk még ott is, a hol nem szolgál kizárólagosan nemzeti célokat, a magyar állam megerősítésének munkása, tekintélyének terjesztője. Ma csak olyan államnak van joga a létre, a mely kulturai feladatainak magaslatán áll. Európa keletén nincs is ország, nincs nép, a mely több bizonyságát adta volna erre való hivatottságának, mint a magyar. Tudományos intézeteink a kor színvonalán állanak s büszkén mutatunk rájuk a külföld előtt is. Nincs oly tudományos feladat, a mely iránt ne érdeklődnénk, a melytől elzárkóznánk s a melyet ha a társadalom nem, az állam ne támogatna. Tudományos célokra szolgáló közintézeteink, gyűjteményeink a külföld tudós-köreinek nem csupán kiváncsi érdeklődésére számíthatnak, hanem komoly tanulmányozásukra is méltók. A tudományoknak alig van ága, a melynek művelése irodalmunkban képviselve ne volna; tudományos törekvéseink pedig nemcsak szerény szárnypróbálgatások, hanem be vannak foglalva abba az emberiséget gazdagító, legszélesebb körű munkásságba, melyet a művelt világ legkiválóbb szellemei végeznek. Szépirodalmunk is terjed és fejlődik s ha a sors nem ajándékozott meg oly költői lángelmékkel, a kiknek dicsősége túlragyogja koruk határait: az irodalmi izlés finomodott, nemesedett, általános színvonala emelkedett, nemzeti bélyege mindjobban kidomborodik

s olvasó közönségünk száma megtizszereződött. S nemcsak itthon. A külföld is tudomást vesz irodalmi eseményeinkről s a magyar szellem költői alkotásainak sok remekét, a maga nyelvére lefordítva, a világirodalom legbecsesebb kincsei közé sorozza. Napi sajtónk is európai színvonalra emelkedett s ép oly jelentékeny tényezőjévé vált közéletünknek, ép oly fontos szolgálatokat tesz a nemzeti törekvéseknek nálunk, mint a művelt nyugat államaiban.

Megnyilatkozott a nemzeti szellem művészetünkben is, s termékenyítő hatását számos kiváló alkotáson szemléljük örvendezéssel. Monumentális középületeink száma nemcsak a fővárosban, országszerte évről-évre, napról-napra szaporodik: s míg újat alkotunk a jövőnek, kegyelettel gondozzuk a régi emlékeket, hogy megóvjuk azokat az enyészettől s az ősök alkotásait a mi kegyeletünkkel ékesítsük, megszenteljük. A magyar monumentális építészet legnagyobb szabású alkotása, a parlamenti új palota, melyet a törvényhozás a nemzethez méltó bőkezűséggel építtet, már kiemelkedett a földből; büszkén emeli hatalmas falait és íveit az ég felé s várja befejezését, hogy át nem tekinthető időkig legyen képviselője és hirdetője az ezeréves alapon nyugvó szabad magyar alkotmánynak és a magyar nemzet ragaszkodásának alkotmányához. Huszonöt évvel ezelőtt még alig volt szobrászunk, festőnk, a ki a művészet magasabb régióit elérte volna szelleme szárnyalásával; ha volt is, nem talált itthon tért az alkotásra s idegenben kereste boldogulását. Ma már egy új művészi nemzedék áll a nemzet szolgálatára s még többet igér, mint a mennyit alkotnia eddig alkalma volt. Kegyeletünket és hálánkat elhúnyt nagyjaink iránt a művészi alkotások is hirdetik. Érczszobrot emeltünk Széchenyinek, Deáknak, Eötvösnek, Petőfinek, az aradi vértanúknak s az új monumentális alkotások egész sora foglalkoztatja művészeink geniusát és vésőjét. Festészeti kiállításaink itthon és festőink művei a külföldi kiállításokon hangosan tanúskodnak a mellett, hogy a magyar társadalom fogékonysága a művészetek emez ága iránt is felébredt s érdeklődése közeledik ahhoz a fokhoz, a mikor közszükséggé válik. Munkácsyval élükön a magyar festők egész sorára hivatkozhatunk, a kikben a magyar szellem művészi teremtő ereje megnyi-

latkozott s a kik az egész művelt világon becsülést és dicsőséget szereztek a magyar névnek.

S a magyar közélet megtalálta s megalkotta a maga központját a természettől megáldott Budapestben. Fővárosunk nagyobb, népesebb, szebb és magyarabb, mint a milyennek félszázaddal ezelőtt Széchenyi az ő merész álmaiban látta s a milyennek huszonöt esztendeje a legvérmesebb hazafi is elképzelhette. A nemzet szíve verését érezzük, vérkeringésének mozgató, szabályozó, irányozó műhelyét szeretjük, ifjú, büszkén előretörő, nagy jövőre hivatott fővárosunkban, a mely mellőzött, szegényes vidéki városból e negyedszázad alatt világrészünk régi nagy metropolisai mellé küzdötte fel magát.

A mit ez emberöltő alatt tettünk, a miben erőnket emésztettük, edzettük, a miért fáradhatatlan munkássággal és kiolthatatlan lelkesedéssel küzdöttünk: mindannak hű kifejezője és jutalma az a hatalom, a melyre a külfölddel szemben, világrészünk állami rendjében szert tettünk. Magyarország és Ausztria megújhodott erővel, új néven foglalt helyet azóta Európa nagyhatalmasságai között. Az Osztrák-Magyar monarchia az ő hatalmas szövetségeseivel világrészünk békéjének és háborújának mérlegét tartja kezében s nem az erőszakot, az elnyomást képviseli, hanem a népek szabadságának és jogainak tiszteletét.

Ime, ez a korszak az, a melynek hajnalhasadását a mai napon ünnepeljük. Tudjuk, hogy a korszaknak kezdetén vagyunk még; a nemzeti nagy feladatok, a melyek megoldását magunk elé tűztük, nincsenek még megoldva: de azért a pillanatnyi pihenés, az ünnep szünete jól esik, mert megszenteljük azt magunkba szállásunkkal és kegyeletünkkel s a siker büszke érzete és reményeink merész szárnyalása új erővel aczélozza meg karjainkat a még reánk váró munkában.

Ünnepeljünk szívünk-lelkünk szerint, mert méltó ez a nap — a nemzeti jog és nemzeti munka diadalának napja — a megünneplésre. S ez ünnep minden öröme, lelkesedése, hálája, szeretete, mely csordúltig tölti a meghatottságtól remegő szíveket, legyen a legelső magyar embernek, felséges királyunknak szentelve: neki,

az alkotmányos uralkodók eszményképének, a ki velünk érezett, velünk osztozott a munkában és küzdelmekben s a kinek alakja örökké fényeskedő példányképe lesz minden magyarnak a kötelesség és hivatás önfeláldozó teljesítésében.

Az ünnep minden koszorúját a legőszintébb, legigazabb hódolattal a trón zsámolyára, felséges királyunk lábához rakjuk. Mienk volt a munka, övé a dicsőség. Áldott legyen az ő neve s áldás kísérje mindenkor az ő lelke nemességét és nagyságát, melylyel a magyar nemzet szívében örök emléket állított magának!

Sebestyén Gyula.

AZ «ISMÉTLŐ» TANÍTÓNŐ.

Uri családjainknál rendes szokás kezd lenni, hogy iskolában tanuló leányaik mellé «korrepetáló tanítónőt» fogadnak. A felsőbb leányiskolák házi szabályai a korrepetálást a segédtanítónők rendes foglalkozásává teszik. Nem fölösleges dolog tehát az ily tanítónők feladatáról elmélkednünk. Mert, ha a munkához kellő kedv és hozzáértés nélkül fogunk, többet árthatunk, mint használunk.

Szerintem a korrepeticziónak főczélja, hogy a gyermekek elsajátítsák a helyes, észszerű tanulás módját és mind inkább önállóságra jussanak. Segítsen a tanítónő a tanulónak, de ne abban, hogy a feladatot vele együtt készíti el, hanem hogy a feladott leczke öntudatos elkészítésének módjára vezeti a gyermeket. Elméletben ezt természetesen már a tanítónő is megteszi a tanítási órákban, de gyakorlati kivitelét csakis a korrepetitor mutathatja be. És ez nem könnyű dolog és a korrepetitor-tanítónőtől sokoldalú általános képzettséget és különösen módszertani ismeretet követel, mert hogy valamely tárgy elsajátítási módját tökéletesen ismerjük, többékevésbbé ismernünk kell az illető tárgy természetét — ha nem is a körében előforduló minden kisebb adatot. Részemről nagyon kivánatosnak és az igazi tudás szempontjából szükségesnek találom, hogy a korrepetáló tanítónő e módozatok — illetve a különböző tárgyak módszere felett komolyan gondolkozzék, magának tervet készítsen és a gyermekeket egyöntetűen egy irányba vezesse. Ebből azután meglesz az a nagy haszna is, hogy a korrepeticziót nem fogja valami lélekölő, unalmas foglalkozásnak tartani, hanem olyan munkának, még pedig szellemi munkának, mely fölött gondolkozni érdemes, melyet szintén lehet tökéletlenül, gyarlón, de

tökéletesebben is végezni. A gyermek szintén több kedvvel fog dolgozni, ha eredményt lát, különösen, ha azt érzi, hogy az eredményhez saját erejéből jutott. A tanítónőnek a helyes módszer terjesztésében nagy segítségére lehetnek a jobb növendékek, a kik fejlettebb értelmüknél fogva hamarább megértik a tanítónő intencióját és fiók-tanítónőkké válhatnak. A korrepetitor van hivatva arra, hogy a gyermekekkel — különösen a felsőbb osztályokban — megértesse és örökre elfogadtassa, mily szoros kapcsolatban áll a szerzett ösmeret a megszerzés módjával és mennyire fontos az eredményre és újabb ismeretek szerzésére nézve vajjon öntudatosan, vagy gépilegesen jutunk-e ismereteink birtokába. A mód ösmerete részben arra nézve is garanczia, hogy a gyermekben a kutatási hajlamot erősíti, mely őt tudományszomjának kielégítésére ösztönzi.

A korrepetitor másik főfeladatának tartom, hogy a tanulásra szabott időt a gyermekekkel együtt beoszsza, illetve az anyagot az idővel összeegyeztesse. Szoktassa rá a gyermeket, hogy mikor leül valaminek a megtanulásához, gondolja meg, — és megfigyelés útján tapasztalásból tudja meg később, — hogy körülbelül mennyi időre van szüksége ennek vagy annak a feladatnak elkészítéséhez, leczke megtanulásához stb. Az időnek ilyetén való megmérése míg egyrészt az idő becséről nyújt a gyermeknek némi fogalmat, másrészt — különösen, ha a tanítónő is segítségre jő — arra is rávezeti, hogy hányszor nem tanul akkor, mikor azt hiteti el magával, hogy komoly tanulásba van mélyedve.

Az időbeosztás szempontjából másik igen fontos dolog, hogy a tanítónő érdeklődjék az iránt, mely napokra van a gyermekeknek több készülni valójuk, mikorára kell írásbeli dolgozatot készíteniök. Szerintem egyik főok, a miért a gyermekek nem mindig készülnek el rendesen feladataikkal, hogy mikor kevesebb dolguk van, előre nem gondolnak. A gyermekeket az előrekészülésre, legalább eleinte, míg annak üdvös voltát be nem látják — mintegy kényszeríteni kell.

A korrepetitor-tanítónőnek meg kell a gyermekekkel értetni, hogy minden tantárgy körében, melyet tanulnak, hasznos ismere-

teket szerezhetnek, hogy tehát mindenik érdemes a vele való komoly foglalkozásra, és tanulásra. Vannak tárgyak, melyeket a gyermekek mellékeseknek tartanak, mintegy degredálnak és tanulására időt alig jelölnek ki; az ilyen gondolkozást a korrepetitor azzal ellensúlyozhatja, hogy maga tanusit meleg érdeklődést a tárgy iránt s a hol csak lehet, előtérbe teszi.

Egyáltalában minden tanult dolog iránt tanusított érdeklődéssel leginkább felkelthetjük a gyermekekben a buzgóságot és őket nemes versenyre ösztönözhetjük. Ha egyszer ezt elértük, nem szükséges — és időkimélés szempontjából semmi esetre sem kívánatos — hogy minden gyermeket, minden alkalommal kikérdezzünk. Tartsuk fel ezt eszköznek arra, hogy a hanyagabb, könnyelműbb tanulót bizonytalanságban tartsuk az iránt, vajjon felelni fog-e vagy sem — hogy a felhivás mindig váratlanúl érje.

A korrepeticzió igen alkalmas idő arra, hogy a tanítónő megfigyeléseket téve, a gyermekek jellemét tanulmányozza és ennek alapján rájuk nevelőleg hasson. Alkalmat bőven szolgáltatnak ilyenkor a gyermekek. Ott látjuk a folytonosan kapkodót, a ki mindenbe belekezd, de semmit sem végez el tökéletesen, a türelmetlent, a gyors felfogására elbizakodottat, az önmagával folyton elégedetlent, a tehetségtelen, de vasszorgalmú leánykát, a tehetségét Isten adományának tekintő szerény, szorgalmas tanulót. Milyen jó hatással lehetnek ezek egymásra, ha a tanítónő tapintatosan egymás- és saját maguk megfigyelésére vezeti őket. — Az ilyen irányú lassú, észrevétlen, de öntudatos munkálkodás megteremti az osztályszellemet, a mit a korrepetáló tanítónő szintén czélul tűzhet ki maga elé. Kitünő eszközök erre még az együtt munkálkodás, egymáson való segítés, egymással való törődés felkeltése. Természetesen világért sem azt értem ez alatt, hogy egymásnak dolgozzanak, hanem hogy egymást támogassák. Meg kell értetni a gyermekekkel, hogy az idő, melyben másnak szolgálatot teszünk, nincs elveszve, sőt oly tőkének tekinthető, mely bőséges kamatot hoz. Az V. osztályban leginkább Annával kellett ezt megértetnem, a ki ez osztály első tanulója és meglehetős szűkkeblűséggel idő hiányát adva okul, utasította vissza azokat, kik hozzá segítségért

fordúltak. — Ujabban azt találom, szivesebben segít a gyengébb tehetségűeknek.

A korrepeticzió sikerét nagyban csökkenti az a körülmény, hogy a karének- és a zeneórák egyrésze összeesik a korrepeticzióra szánt idővel. A mely napokon ez megtörténik, a felsőbb osztályokban csaknem teljes lehetetlen, hogy a gyermekek feladataikkal elkészüljenek. Különösen a fél-benlakóknak, ha 5—6-ig zongora leczkéjük van, néha csak egy rövid órájuk marad a készülésre, mivel már hét óra előtt néhány perczczel öltözködniök kell. Ilyenkor aztán a lelkiismeretes tanuló magával viszi könyveit, füzeteit, hogy otthon tovább tanulhasson, a mit a szülők nagyon is méltányolható okokból nem szívesen látnak. Ha pedig könnyelműbb gondolkozású a gyermek, egyszerűen nem törődik, tudja-e a leczkét vagy sem. Nem a saját hibájából történt a mulasztás, mért is búsulna rajta. — A zeneórákra való eltávozás és az onnan való visszajövés még annyiban is káros, hogy a növendékeket a tanulásban zavarja, figyelmüket elvonja. Nagyon kivánatos lenne, ha jövőben ezen segíteni lehetne.

Az V. osztály magatartására a korrepeticziót illetőleg legkisebb panaszom sem lehet. Kifogástalanúl viselik magukat. Osztályaikat korrepeticzió előtt és után mindig szép rendbe hozzák, gondjuk van a szellőztetésre stb. és bár mit mondjak, hogy a rend és fegyelem, könnyebb tanulás stb. szempontjából ezt vagy azt, így vagy úgy óhajtanám, következő alkalommal gondolnak rá és bizonyosan úgy találom — szóval dicséretre méltó figyelmet tanusítanak. — Ezért aztán, ha egyszer-másszor vacsora előtt marad néhány szabad perczünk, meg is jutalmazom őket azzal, hogy valami kisebb érdekes történetet elbeszélek vagy felolvasok nekik, vagy megengedem, hogy egyik-másik (a kinek épen kedve van, világért sem kényszerítve) a tanult költemények közül egyet elszavaljon.

Budapest. Berta Ilona.

JEAN PAUL
NŐNEVELÉSI ESZMÉI A «LEVANA»-BAN.

A német irodalom egyik leggazdagabb és legtöbboldalú írói egyénisége Jean Paul.

Ragyogó fantázia, az érzelem bensősége, szellemesség, játszi humor, gyermekded naivság, magasztos indulat, tragikus keservvel váltakozva szólnak hozzánk műveiből.

Igaz ugyan, hogy nélkülözzük bennük az egyszerűt, keresetlent, hogy nyelvezete szónokias és dagályos, hogy a reális alapot nélkülöző ábrándképeivel, homályos allegóriáival, keletiesen felfelburjánzó trópusaival, végtelen körmondataival kétségbe ejti olvasóját. Azonfölül műveinek alaphangja érzelgős, mely olvasóját is lehangolja; — és mindezek daczára Jean Paul volt Németország művelt hölgyeinek kedvencz írója e század elején. Mert tévedései, fogyatkozásai mellett is kiválóan rokonszenves, eredeti és rendkívüli szellem volt, a ki gondolkozásának fennköltségével, kedélyének melegével, eszményeinek tisztaságával, az ember belső fejlődése — s a természet titokszerű életműködése feletti szeretetteljes elmerengésével bűvölte el női olvasóközönségét, mely nem indult Jean Paulnak sokszor kelleténél szigorúbb kritikusai után.

Hisz maga Börne, aki ugyancsak fukarúl osztotta írótársainak a babért, így kiált fel J. P. felett tartott emlékbeszédében: «Fragt Ihr, wo Jean Paul geboren, wo er gelebt, wo seine Asche ruhe? — Vom Himmel ist er gekommen, auf der Erde hat er gewohnt, unser Herz ist sein Grab!»

Mily nemes szív volt J. P., kitűnik abból is, hogy szomorú ifjúsága daczára, egy nyomor, mellőzések, nélkülözésekben gazdag mult után sem szívta lelke teli magát keserűséggel, embergyűlö-

lettel, hanem megőrizte mindvégig az emberszeretetnek azt a jótékony melegét, mely munkáiból felénk sugárzik.

Az igaz- és szépért, az erény- és szabadságért, a szeretet- és barátságért hevült szíve minden dobbanásával, a természetért rajongott, mértéken túl is, mert hajlamai gyermekkorától fogva élte fogytáig a nagy természet szent magánya, a falusi idill szelíd örömei felé vonzották inkább, mint az emberek társaságába, minek folytán világról, emberekről, életről ideálisabb képet alkotott magának, mint a milyenek ezek valóban, s azért a reális dolgokról hozott ítéletében nem mindig megbízható.

Szép lelkének egyik legnemesebb kisugárzása «Levana»-ja, melyet ő neveléstannak nevez, bár nem az, inkább neveléstani eszmék, reflexiók szellemes gyűjteménye, melyek rendszeres, kerekded egészet nem képeznek, mint J. P. legtöbb műve nem. — A gyermekvilágért melegen érdeklődő szívből fakadtak e sorok; megérdemlik, hogy minden németül értő nevelő olvassa el eredetiben.

A «Levana» megjelenésekor, 1806-ban, Goethe, a ki pedig meglehetős tartózkodással viseltetett J. P. írói érdemei iránt, ezt írja egyik barátjának: «A «Morgenblatt»-ban kellemesen lepett meg J. P. mutatvány-czikke megjelenendő «Levana»-jából. Csodás értelmi érettségről, az erkölcsi érzet magasfokú fejlettségéről, hatalmas látkörről tanuskodik az; s ezen felül ment minden félszegségtől, oda nem illő czélzatosságtól, természetesen (?), könnyedén gördül, és kedélyes hangon nyilatkozik meg. Nem győzöm eléggé magasztalni e kevés lapot is, és vágyva tekintek «Levana» megjelenése elé.» Így írt Goethe, a német szellemóriás.

De azért «Levana»-t mégis csak az olvashatja haszonnal, a ki a nevelés terén már számottevő tapasztalatokat szerezvén, helyes pedagogiai ítélettel, és határozott, megdönthetlen elvekkel bir. Mert bármennyire kápráztató is J. P. geniális észjárása, az idealisták ábrándos életfelfogása előtt feltétlenül meghódolnunk nem szabad!

Mirza Shaffy mondja:

«Vergebens wird die rohe Hand
Am schönen sich vergreifen,
Man kann den einen Diamant
Nur mit dem andern schleifen.»

Azért én mégis csak megkisérlem, e becses gyémántszemeket kifejteni takaró burokjukból — a Jean Paul-féle sajátos, fellengző stilusból. Nem könnyű munka, érzem; nem is fog teljesen sikerülni, mert J. P. annyira eredeti író, hogy műveit mindeddig nem tudták más nyelvre lefordítani. Magam is inkább csak egyes eszméit kisérlem visszaadni; J. P. irálya bármily hű fordításban élvezhetlen volna. Őt eredetiben kell olvasni.

*

Az anya mindenkor saját lényéhez híven fog nevelni, míg a férfi inkább szakmájának megfelelően: a katona harcziasnak, a költő költőinek, az egyház embere ájtatosnak nevelendi fiát. — Csak az anya neveli gyermekét emberré, mert neki nincsen szüksége saját énjéből kivetkőznie, midőn a leendő emberben a tisztán emberit fejleszti. — Lényében is, mint az æolhárfán, a húrok nem képeznek hangzavart, hanem összhangból támadnak s abba ismét visszatérnek hanghullámai.

Minek nevezzelek, előkelő anyák, titeket, kik a háztartás terheitől felmentve, fel birjátok cserélni a társas élet ürességeivel gyermekeitek fejlődésének magasztos megfigyelését, a gyermeki szeretet édes varázsát, a gyermekkor bájos játékait! Azon anyák, kik gyermekeiket öt első életévükben nevelik, városokat, birodalmakat alapítanak. — A testi nevelés szükségképen éjjel-nappal kisdedéhez lánczolván az anyát, bő alkalmat nyujt neki, a nevelés első nyomait eltörülhetlen, fényes jelekkel beszőni a fogékony lélekbe.

Mily fonáksága az előkelő családi életnek, hogy minél magasabban áll az anya a társadalomban, gyermekének első nevelését a műveltség annál alacsonyabb fokán állóra bízza, s míg a középosztály gyermekeit saját szülőik nevelik, addig a főrangú gyermekek első útmutatói cselédek! Igaz, az anya nagy áldozatait nem tudja meg a nagy világ, és a sok éjjeli virrasztás, melylyel a haza számára egy hős, egy költő mentetik meg, el lesz feledve; az anya álmatlan éjjelei nem számítanak, mert ő maga nem számlálja

azokat gyötrelmei közepett. A Kornéliáknak ritkán akad dicsőítő Plutarchja. — De neveljétek gyermekeiteket jól, és nem lesztek feledve általuk sohasem! Mert vissza-visszatekintve a gyermekkor kék ködében eltünő hegyekre, mindig látják jó anyáikat, a mint az élet útait mutatják nekik. Ha tehát azt akarjátok, hogy gyermekeitek szeretetét mindvégig megőrizzétek, legyetek azoknak igaz, hű anyái.

Nőnevelésünk mai vívmányai ma már ezen intelmeket jó részt fölöslegesekké teszi. Főrangú magyar családaink hölgyei, a beavatottak tanúsága szerint, anyai magasztos missziójukat komolyan fogják fel és kevés kivétellel lelkiismeretesen töltötték be. Hogy a sok közül csak nehányat említsünk, egy Tisza Kálmánné, Szapáry Gyuláné és Gézáné, Csáky Albinné, id. Andrássy Gyuláné, Dessewffy Aurélné, Károlyi Gyuláné, Csekonits Endréné, Zichy Gézáné, Pallavicini Edéné és még számosan közülök aggódó szeretettel, magas műveltségük egész tárházával ellenőrizik és irányítják mindvégig gyermekeik testi-lelki neveltetését.

S a művelt középosztály anyái szeretet, gondoskodás, észszerű vezetés tekintetében nem maradnak el mögöttük. Fiatalabb mama-ismerőseim száma légió, s tanuskodhatom mellettük, hogy inkább társadalmi kötelezettségeit hanyagolja el a legtöbbje — a mi szélsőségig víve hiba is tán — csakhogy egészen családjáé lehessen. Nos, Jean Paul dicső szelleme, nem tapsolsz?

De folytassuk Jean Paul nőnevelési eszméinek rövid ismertetését.

A női természet érdekes megfigyeléseiből álljanak itt a következők:

A nő természete inkább lirikus és a kedély hullámzásainak alávetett, mint a férfi epikus és reflexiókra hajló lelke. — Sok a közös vonás a nő és gyermek közt: a jelen pillanatnak ugyanaz a gyors megragadása, teljes áttekintése, — az ötletességnek meglepő felvillanása, — az éles szemlélőképesség, szemesség, — lobbanékonyság és ismét kedélynyugalom, — a belsőről a külsőre való kedélyes, könnyű átmenet, — nagy előszeretet alak- és színhatások iránt jellemzi mind a kettőt.

A nőben költészet és bölcseség egyesül a nélkül, hogy költő vagy bölcsész volna. — Mások szivében jobban tud olvasni, mint a magáéban. — Belső lényének változásait külsők kisérvén bár, mégis rejtélyes, és a ki lelkét érteni akarja, annak fizikumát és külső életviszonyait ismernie kell. — Míg a férfi többnyire komoly, a nő vagy vidám vagy szomorú, a szerint, a mint boldog vagy boldogtalan.

Szeretet képezi a nő éltető elemét, törvényeinek szellemét, cselekményei rugóit. Hogy mennyire szeret néha alap és viszonzás nélkül, azt, ha gyermekeinek szeretetéből nem tapasztalnók eléggé, gyűlöletéből megértenők, mely sokszor ép oly indokolatlan és erős, a mily tartós amaz.

A legmagasztosabb, legszebb, mivel a természet a nőt az utókor érdekében felruházá, az az erős, páratlan szeretet, mely még viszonzás nélkül is áthevíti szívét. — Gyermekét szeretettel, csókokkal árasztja el, hosszú, álmatlan éjeken át virraszt mellette, míg ez kezdetben hidegen utasítja vissza; de az anyai szeretet nem lankad, pazarolja tovább szivének kiapadhatlan melegét a szenvedő kis hálátlanra.

A leánynevelésről Jean Paul azt tartja, hogy az anya, ha nem tartozik is kizárólag maga nevelni leányait, — de ki kell nevelésüket egészítenie, fenntartván otthon a szükséges egyensúlyt az erők kifejtése, nevelése közben.

Fő az erkölcsi nevelés. A leány erkölcsössége necsak elv, hanem bevett szokás legyen. A fiút ittas heloták szemléltetése által meg lehet javítani, a leányt csak jó példaadás által, mert ezek fehér szobavirágok, kikről a port nem durva kézzel, hanem finom ecsettel kell eltávolítanunk. — Nekik durvaságról, erőszakról még hallaniok sem szabad, nem hogy szemlélniök ilyeneket.

Minél tisztább aranyból készül az edény, annál könnyebben horpad be, s a nőiesség könnyebben szenved csorbát, mint a férfierény.

A leánynevelő intézeteknek Jean Paul nem volt barátja, mert a finomlelkű leánygyermekek ki lehetnek ott téve a veszélynek, durvább erkölcsű, eltompult lelkű társnőkkel érintkezni, s így oly

fegyelmezésnek tanúivá lenni, mely reájuk nézve a méreg hatásával birhat. — Meg aztán semmi sem törli le annyira a leány érintetlen lelkéről a virágport, mint némely nevelőnőnek az az aggszűzies hűhója és prüderiája, melylyel a férfivilágnak hadat üzen, meg nem gondolva, hogy a leánynövendékkel szemben legalább az apa és fivér, esetleg jövendő férje iránti tekintetből is kímélettel tartozik a másik nem iránt.

Ha a szülők példájukkal tündökölnek gyermekeik előtt, az álszeméremnek ilyetén ráerőszakolása csak megfosztja a gyermekszivet ártatlan elfogulatlanságától.

Jobb véleménynyel van a női *tan*intézetekről. Csak itt is óhajtaná, hogy azokban a leánynövendékek a női közszellemre, saját nemük tiszteletére, szeretetére inkább lelkesíttessenek, és a nő értékét főképen az emberszeretet fényében iparkodjanak feltüntetni.

Idézzék lelki szemeik elé nagy nőalakok dicső példáit, értessék meg velük, hogy nemükben saját anyjuk nemét becsülik vagy alázzák meg, és hogy az embergyűlölet megboszulja magát az embergyűlölőn. — Az apa tisztelettel szóljon, tiszteletet tanúsítson leánya jelenlétében a nőnem iránt, s a leány szoktattassék arra, hogy a nőcselédben necsak az embert, hanem a *nőt* is becsülje és lehetőleg kímélje.

A leány akaratának képzésére vonatkozólag azt tartja Jean Paul, hogy azt nem annyira aczélozni, mint inkább hajlítani és simítani kell.

A nő, úgymond, az istenszobrokhoz hasonlóan, minden érzelmét nyugodt szelídséggel fejezze ki. — Nincs az a hatalom, mely a női szendeséggel sokáig daczolhatna, valamint nem a hold fénye, hanem a nap heve okozza a zivatarokat. — Minél erősebb a nő, annál inkább illik hozzá az engedékenység; legyen ő pirámis, melyben gyengéd visszhang rejlik.

A nőt lehetőleg a gyakorlati életnek neveljük, hogy a családfő esetleges kidülése alkalmával ezt pótolhassa. — Nem elég, ha a nő csak hímezni, kötni és foltozni tud. (Lám, már századunk elején a felvilágosult író miként gondolkozott a helyes nőemancipációról!) A nőnevelés alapját munka és gimnasztika képezze. A női kézi-

munka jelen (Jean Paul idejében) alakjában csak szórakozás-számba mehet, a mely inkább beteges ábrándozásra, meddő mélázásra nyújt alkalmat. — Lykurgus a spártai nőt a nyilvános testgyakorló terekre utasítá, és csak a rabszolganőt a guzsaly és szövőszék mellé.

A gépies női kézimunkával járó szellemi *far niente* legroszszabb következményei a képzeletnek fegyelmezetlen csapongásain kívül: szórakozottság, feledékenység, a meggondolás és higgadt lélekjelenlétnek feltünő hiánya. — És kell-e ezeknél több a családi boldogság egyensúlyának felbillentéséhez?

A női természet amúgy is kelleténél nagyobb hajlamot tanúsít az ülő foglalkozásokhoz és nyugvó állapotokhoz, pedig helyesebben tenné, ha a naphoz csak annyiban hasonlítana, hogy melegít és világít, de nem áll meg, mint amaz. Innen van aztán az a sok *testi* és *lelki* női baj!

Fogjátok a leányt testedző házi foglalkozásokra, melyek minden erczét új feladatok, új kérdések megoldásával töltik ki, s nem engednek időt érzelgős ábrándozásra, az élet ezen megrontójára. Főzés, kertmívelés, a cselédség munkájának irányítása, felügyelete, a számadások rendben tartása, ez a nő hivatása birodalmában, családja körében.

Ne mondja a nő, hogy a háztartás prózai foglalkozása meg nem egyezik szellemi hajlamaival, műveltségével. Hogyan? Hát létezik-e szellemi foglalkozás kézügyesség nélkül? Irodák, államhivatalok, tanácskozási és műtermek csak a szellemi munka helyei-e? Nem foglalkoztatják-e hasonló mérvben a kezet is? A szárnyas léleknek előbb le kell küzdenie a nehézkes anyagot, hogy azután föléje emelkedjék az ideál. Nézzétek a szobrászt! Millió csapása, vésése nyomán ölt csak alakot eszménye az imént még alaktalan márványtömbből. És a festész, és az iró?!

A leány tanuljon mindent, a mi figyelmét, szemmértékét gyakorolja. Növénytant: ezt, a természettel, gyengéd virágfüzérekkel összefüggő, kimeríthetlen, mélységes, tele marokkal áldást osztó tudományt. Tanuljon csillagászatot is, nem annyira mennyiségtani, mint valláserkölcsi szempontból. Ismerje fel a világegyetem nagyságában a Teremtő nagyságát, és a teremtett világ megisme-

résével táguljon szellemi világának szemhatára is. A mennyiségtan és mértan is taníttassék bizonyos határok között, de soha a testi élet fejlődése rovására, soha a szellem túlságos megerőltetésével. Hiszen a szobrász és festész is tanul mértant, anatómiát, a nélkül, hogy ezáltal szépérzéke megcsorbulna, sőt ellenkezőleg. Tanulja meg a leány az életben legszükségesebb fejszámolási műveleteket gyakorlati, alkalmazott példákon, pénznemek, mértékek átszámítását, összevonását, szétbontását minél alaposabban.

Egészen másként állunk a bölcsészettel. Mire való volna a bölcsészet és bölcsészek ezen kedvelőit még filozofiára tanítani?!

A legszellemesebb, legkiválóbb nők sajátságos módon és meglepő biztonsággal értik meg a legmélységesebb gondolkozót, a kit tanítványai is csak tapogatódzva követhetnek. Könnyen rájönnek mindenre, mert mindenekben saját eszméiket, azaz saját érzelmeiket találják fel, az ő filozofiájuk a női ösztön.

A földrajz, pusztán mint helynevek tára, semmi képző hatással sem bír a szellem fejlesztésére, és a női hivatásnak semmiféle hasznot sem nyújt. Annál fontosabb reájuk nézve a világesemények és a föld alakulásának története.

Igen fontos nevelő eszközöknek tekinti Jean Paul a leányok szelleméhez alkalmazott úti leírásokat is, melyek mintegy kiszabadítják az otthonához lánczolt leányt szűk életköréből, és fogalomkörét, világismeretét hathatósan gazdagítják. Természetesnek tartja, hogy a különböző társadalmi állású leánynövendéknek más-más irányú útleírásokra volna szüksége.

A *zene* mivelése a nő lényének kiválóan megfelel azért — úgymond Jean Paul — ezt míveljék minél inkább. A rajzolást ellenben idővesztegető művészetnek nevezi, és első elemein túl nem kívánja gyakoroltatni, bár a szemre és a szép izlésre gyakorolt képző hatását elismeri.

Sehogy sincsen megelégedve Jean Paul a korabeli nők olvasási módjával. Olvasmányaik felett elsiklanak — úgymond — mint a hajók a tenger fenekén rejlő hegyormok felett. Az idegen műszók értelmével édes keveset törődnek, s annyi fáradságot sem vesznek maguknak, hogy azokra nézve képzettebb férfiaktól magyarázatot

kérnének. Azért tanácsolja, hogy már a serdülő leány állítson össze magának egy olasz-franczia és deák műszótárt, magyarázó jegyzetekkel kisérve, hogy olvasmányait necsak félig értse meg (a mult századbeli német irodalom hemzseg a sok idegen szótól).

Anyanyelvén kívül tanuljon a nő még egy idegen nyelvet, és pedig a franczia ellenséggel való elkerülhetlen érintkezés miatt, fájdalom, így sóhajt fel, leginkább a francziának ismerete a legszükségesebb. Különben azért is fontos még egy idegen élő nyelvnek tudása, mert ez anyanyelvünkön szerzett ismereteinknek erősebb megvilágítására szolgál eszközül.

A szóbeli, szép, tiszta kiejtést minél többet óhajtja gyakoroltatni, mert ez ellenállhatlan varázst gyakorol a művelt hallgatóra. — A firkáló hölgyektől — úgy látszik — nem idegenkedik.

Egy szellemes nő naplójegyzeteiben, leveleiben, úgymond, gyakran meglepő, alig sejtett szellemi élvezetre lehet találni. Ezt saját tapasztalatával erősíti, és kivánja, hogy a fiatal leány minél többet fogalmazzon lelki életének apró mozzanatairól.

Ha csak öt írónő írna oly jól, mint húsz levélírónő, bizonyosra foghatjuk, hogy a könyvpiacz nagyobb lendületet venne, véli Jean Paul.

Kedvesen nyilatkozik a leányok kedélyképzéséről.

Engedjétek meg, anyák — így szól — leányaitoknak a gondtalan, vidám játékokat az élet komoly évei előtt. Van-e szebb, van-e költőibb valami ez életben egy fiatal leány pajzán tréfájánál, boldog nevetésénél, a ki ifjú erejének tudatában, szabadsága élvezetében játszva lejt végig mindeneken, a nélkül, hogy gúnyolódnék, vagy gyűlölne, csipkedne vagy sértene csapongó jókedvében. Mert a valódi, a szatirától és fanyar férfi-humortól ment naiv tréfa poézisához csak a fiatal leány ért, azt csak tőle tanulhatni meg igazán.

A játszi vidámság minden életpályára verőfényt áraszt, míg a rosszkedv a távolesőt is ködbe vonja. A bú szórakozottá tesz, megzavar, és sok esetben rosszabb a könnyűvérűségnél. A derültkedélyű nő üdvös bűkörébe vonja férjét, gyermekeit, és mindent, mi körülötte él.

Ne mondjátok, hogy a nő játszi kedve kizárja a mélyebb érzést. Lykurgus nem emelt-e oltárt házában a nevetésnek? Épen a vidám életkedv leple alatt fejleszti a szív legszebb, legizmosabb hajtásait. Nevessetek tehát, csak nevessetek leánykák!

Ime! «Levaná»-ból a nőnevelésnek szentelt legérdekesebb lapok. Egy mélykedélyű német poéta és a nők igaz barátjának egyes, alig összefüggő gondolattöredékeiből áll az egész kötet, melyet ma már alig olvas valaki. Nem mintha a benne felcsillanó eszmék avultak volna el teljesen, hanem, mivel Jean Paul irálya, mint bevezetésképen említettem, költői szépségei mellett is a mai izlésnek már nem felel meg.

De — ha olvassuk — jól esik látnunk, hogy ez a zseniális ember már e század elején miként gondolkozott a nőnek nyujtandó miveltségről s azon fontos szerepről, melyet a mívelt nő a családban és a társadalomban méltóan betölteni hivatott.

És jól esik látnunk, hogy ez aránylag rövid idő alatt, 1811 óta napjainkig, Jean Paul nőnevelési eszménye nemcsak jámbor óhajtás maradt, hanem testet öltött, s mi több: a nőnevelés fellendülése drága hazánkban lépést tart a mívelt Németországéval, daczára annak, hogy az Jean Paul idejében nálunk még ugyancsak el volt maradva a németeké mögött.

Azért «küzdjünk tovább és bízva bízzunk!»

Budapest. Nemecskay Irma.

SZÁMTANI ISMERETEK
A NŐNEVELÉS SZOLGÁLATÁBAN.

A szemléltetés az alapmiveletek körében.

Leánytanulóknál feltűnően gyakori az a lelki állapot, a mit ezzel a pædagógiai műszóval szokás kifejezni: *csak a szája jár.* Egy-egy száraz magyarázat közben a tanulók összeesve, bágyadtan ülnek, a szemük csak úgy öntudatlan szegződik a falnak, az asztalnak egy-egy pontjára, vagy a tanítónak a czeruzája gombjára, míg a képzeletük kifáradva egyebütt jár; hallják a tanító hangját, de szavai értelmét nem tudják. Ekkor felhivják az egyiket. Felrezzen. Tétován néz a tanítóra, a füzetébe, a táblára; valami rémlik előtte, hogy miről van szó. Beszélni kezd hirtelen, mond mindent a mi a nyelvére jön, aztán elvéti, a tanító kijavítja; ő újra mondja a szót helyesen; aztán csak megint elvéti; aztán akadozik, hebeg és végre teljesen elakad. A tanító ilyenkor többnyire elképed, aztán elkeseredik, kijön a sodrából; a beállott pauzát azzal tölti ki, hogy az elakadt tanulót pirongatja, korholja felületesnek, oktalannak; az pedig félig megriadtan, félig megszégyenülten még kevésbé tud számolni, a számolásba belezavarodik; a tanítói türelem megszakad a felindult tanító helyre küldi a tanulót, mást hív ki helyébe s az a másik belezavarodik ép úgy, mint az első; így jár a többivel is, és a zavar és az ijedség elragad valamennyire és ennek az áldatlan hangulatnak csak a csöngetés vet véget; bosszúsan távozik a tanár, megkönnyebbülve, olykor sírva a növendékek. És kárba vész az óra.

Mi idézi elő az ilyen jeleneteket? Csak az a körülmény, hogy leánytanulóknál minden kedélyhullámzás ragadós? — Aligha.

Mondottam fönnebb és hangsúlyozom a szót: a száraz, unalmas előadás. Sokkal ritkábban a puszta figyelmetlenség; mert ritka az a tanuló, a kinek a figyelmét okos, éber tanítója le ne tudná kötni; és ha ez neki nem sikerül, magára vessen, hogy nem tudta a száraz, elvont tárgyat megeleveníteni. A női észjárás t. i. idegenkedik az abstractiótól; harmincz tanuló közt alig akad egy, a kinek érzéke volna iránta. Ez lehet fogyatkozás; de minden esetre olyan lélektani momentum, a melylyel a tanítónak számolni kell. Ez ellen az idegenkedés ellen hiába küzd, mert mélyen gyökerezik az a női természetben; azért neki kell magát hozzá alkalmaznia; ha pedig ezt nem teszi, ha tanítás közben növendékei képzeletét foglalkoztatni nem képes: akkor el lehet rá készülve, hogy csak a «szájuk fog járni». Főkép a számoltatásnál. Sajnos, hogy ez az értelem nélkül való munka idővel sokaknál megrögzött szokássá válik, a felsőbb osztályokban pedig már jóformán gyógyíthatatlan baj. Megesik, hogy a IV. osztály tanulója saját osztálya tananyagát okosan, tudatosan kezeli, a feladatok logikai megfejtésével tisztában van; mikor azonban a számolás részleteire kerül a sor: a szorzásokra, osztásokra, azokat elvéti; a törtek átszámításába, sokszor az egyszerű osztásba belezavarodik s hibás eredményre jut. És nem puszta tollhibából. Korántsem. Hanem mivel a négy alapműveletről tiszta fogalma, szemlélhető képzete nincs. Még ha gondolatban számol is, csak a «szája jár» az olyannak. Rámondja, hogy hatszor öt harminczöt és helybenhagyja számítása hibás eredményét, hogy 3 egész 7 tizednek a fele:

$$3{\cdot}7 : 2 = 185,$$

tehát 185 *egész* és józan esze nem ütődik meg az ilyen lehetetlenségen. Csak a *számokra* ügyel, a *mennyiségek* nem világosak előtte, így szokta meg eleitől fogva, hogy számolni kezdett. Tehát itt is mélyebben van a baj gyökere. Visszanyúlik oda, a tanuló legelső zavaros számtani fogalmai keletkezése idejébe. Mert az alapműveleteket ő megtanulta, de képet sohasem alkotott róluk magának: elhanyagolták nála azon a fokon a szemléltetést. És azért ő később is a számokban nem lát eleven, kézzelfogható, fogalomhoz, tárgyhoz kötött mennyiségeket, hanem csak puszta száraz, lelketlen,

unalmas számokat, a mik iránt érdeklődni nem képes és boldog, ha — míg tanítója magyaráz — ő a képzeletét elkalandoztathatja. Ezt a lelki processust sokszor bizony még a képezdei növendékeken is megfigyelheti az ember, még azokon is, a kik a természettudományi szakot választották maguknak. Ily kiirthatatlanok az első benyomások és ily csökönyösen tér a lélek vissza-vissza legelőször megjárt ösvényére.

A legelső oktatás ilyetén hiányait pótolni, esetleg a talán meglevő mennyiségi képzeteket újra megeleveníteni a polgári iskola I. osztályában van alkalom. Mikor ott a négy alapmiveletet újra átdolgozzák, a szemléletet lehető széles körre kell kiterjeszteni, a képzelet munkáját lehetően intenzivvé kell tenni. Sehol a türelmes munka úgy meg nem termi gyümölcsét, mint itt. Mert milyen öröm az, mikor a tanulók a felsőbb osztályokban csak úgy játszva szöknek át a legnagyobb nehézségeken, mikor az ember látja bennük a biztosságot, mikor megéri azt, hogy a saját vétségeit a tanítványai igazítják helyre és sokszor ők maguk akadnak rá egy-egy gépies fogás helyett a természetes útra. Csak olyankor érzi az ember, mennyire nincs elvesztegetve az az idő, a mit a számolás elemeire fordított, és a tanuló csak olyankor talál igazi gyönyörűséget a számolásban. Arról a nagy örömről, a mit ép érzékű embernek az érzékek munkája okoz, nem is szólva; ámbár tudjuk mindnyájan, hogy a gyermeki lélek éltető eleme, a mi neki mindent kedvessé, könnyűvé tud tenni: az öröm. Még most is, még magamnak is jól esik, ha ilyen alkalmakkor a saját érzékeim munkájával én is részese lehetek a tanítványaim örömének; és nem mondhatnám, hogy a szemléletnek évről-évre való megújítása úntatólag hatna rám, vagy közönyössé tenne; ellenkezőleg: évről-évre nagyobb örömet lelek benne; a létező valóságok háladatosak: mindig tudnak valami újat, érdekeset tárni a szemlélő elé. És növendékeimet oktatva magam okulok legtöbbet. Ezzel különben azt hiszem, így vagyunk mindnyájan, minden fokon; és az igazi tanítás csak kisugárzása a megismeréssel járó, bennünket eltöltő belső örömnek. Én legalább nem hiszem, hogy tanítni tudjon az, a ki e belső öröm átéreztetésére nem képes.

Visszatérve immár tárgyunkra: tehát az alapmiveletek újból való fejtegetését a polg. leányiskola I. osztályában az érzékeltetésre kell alapítani. Érzékeltetni pedig azt kell, a mi kézügybe esik: füzeteket, könyvcsomót, padsort, növendékcsoportot stb. Majd a képzeletnek ad munkát az ember, könnyű, kedves munkát: kosár almát, koszorú hagymát, csomóba szedett zöldséget, tojást, rákot, sorba ültetett fát, virágpalántot, szekrényben elrendezett fehérneműt, evőeszközt vévén alapul; tehát csupa oly tárgyat, a mit a gyermek jól ismer, nemcsak egyenkint, hanem 2, 6, 10, 12 darabból álló csoportokban is; itt lehet alkalmazni az idő- és súlymennyiségekről, valamint a felületről és térfogatról szerzett ismereteiket is. Harmadik módja a szemléltetésnek, a mely a külső szemlélet eredményeit a gyermek lelkében fixirozni és a konkrét tárgyakból a tiszta mennyiségfogalmat absztrahálni van hivatva, abból áll, hogy a tárgyakat a táblán s a füzetben is jelekkel — pontocskákkal, keresztkékkel — markiroztatjuk. Ilyenformán:

a) o o o o + o o o o o o = 10.
(4 + 6)

b) o o o o o o o o o − 3 = 6.
(9)

c)
o o o o o
o o o o o
o o o o o
= 3 × 5 = 15.

d)
o o o
o o o
o o o
o o o
o o o
= 5 × 3 = 15.

e) 12 : 3 = o o o o | o o o o | o o o o = 4
(12)

Vagyis: tizenkettőnek a harmadrésze négy:

f) 12 : 3 = o o o | o o o | o o o | o o o = 4
(12)

Vagyis: tizenkettőben a három megvan négyszer.

S így tüntethető fel mindjárt ezeknek a próbája:

g) o o o o +
o o o o
o o o o
$= 3 \times 4 = 12.$

h) o o o +
o o o
o o o
o o o
$= 4 \times 3 = 12.$

Tudom, hogy sokan kicsinylik ezt az eljárást; de nincs igazuk. Nem számolási ügyességre, hanem mennyiségi fogalmakra van szüksége a léleknek, és e fogalmak elemeivel tisztába jönni, azokat megszerezni semmiféle osztályban sem késő, de nem is időpazarlás. De még ha az ily szemléltetésnek semmi más előnye nem volna, csak az, hogy a gyermek szemével győződik meg róla hogy egyazon számmíveletnek kétféle helyes eredménye sohasem lehet, csak egyetlenegy: ez magában véve teljesen megérdemli a reá fordított időt; mert ha ez a meggyőződés vérébe megy a gyermeknek, azzal az ő szellemi életének egyik legbecsesebb alapköve van letéve, a melyre nemcsak az iskolai számtanítást lehet ráépíteni — ez még nem volna valami nagy sor, mert mi az az iskolai számolás az élet komoly feladataihoz képest — de a mely erőssé fogja tenni később az életben előforduló komoly feladatok megoldására, azon ethikai tartalomnál fogva, melylyel lelkünket minden ily alapvető igazság megismerése gyarapítja. «A megoldás lehet többféle, de az eredmény azért csak egy» — ez oly igazság, a mely, ha a lélekben élő tudattá válik, feltétlenül részt követel magának a jellemfejlesztésben. És ezt a momentumot már nem kicsinyelheti senki. Kivált nőknél. A női természet ugyanis ép simulékonyságánál fogva nagyon hajlandó az ingadozásra; a nő, a mily makacs tud lenni kicsiségekben, annyira hajlandó meggyőződését környezetének felfogásához, vagy az uralkodó véleményhez idomítani, a mi lényének kedves vonása, de sokszor végzetessé válik saját magára és egész családjára. Csak azokra a családokra tessék gondolni, a melyek tönkre jutottak, mert a nő nem volt

elég erős tékozló férje unszolásának, vagy barátnői oktalan példájának ellentállani, sőt talán tudtán kívül vitte családját a romlásba, midőn engedett, mert nem is tudta kiszámítani biztos következményét oktalan engedékenységének. — Sokak előtt ez is merész okoskodásnak tetszhetik, a mit most elmondtam; de a ki az emberi lélek szövevényét ismeri, az igazat fog nekem adni. Ismétlem: én a számtanítást a leányiskolában nem akarom puszta szellemi gimnasztikává degradálni, hanem érvényesíteni akarom jellemképző erejét a maga teljességében. — Ily szempontból fogva fel az ezen czikk elején vázolt iskolai jelenetet, én abban is a tanítói tapintatlanság és tehetetlenség képét bántónak találom; de elszomorít benne a növendékek viselkedése, az a meggyőződés, tudatosság nélkül való tétovázás, a tanári tekintély előtt való oktalan félelem és teljes megadás, a megismert igazsághoz való ragaszkodásnak teljes hiánya; mert ez a jellemfejlődés fogyatékosságának, a lélek elcsenevészésének a tünete, a lelki gyöngeségé, a mely a fenti jelenetben előre veti árnyékát. Nem lehet erős az az akarat, a mely a külső erők nyomásának ellentállni sohasem próbált.

Ezért szükséges a mennyiségtani axiómákat a makacsságig szilárd tudattá erősíteni. Annak is ott az ideje az I. osztályban, a négy alapművelet szemléltetése közben. Hogy a nagyobb összeg hozzáadásából nagyobb, elvétele következtében pedig kisebb mennyiség keletkezik; hogy a többszörvétel a mennyiséget növeli, az osztás apasztja; hogy egyazon mennyiségből kevés jut, ha sokfelé, több, ha kevesebbfelé oszlik: mindezeket szemléletileg kell demonstrálni. Az osztásnál a részek arányára kitűnő példákat szolgáltat a háztartás, a szoba-berendezés, a kert beosztása, stb.; a gyermeknek igen kedves dolog az, ha az ő ozsonai dióját is bele vonjuk a számításba, és legott tisztában van a fordított arányossággal, mihelyt azt kérdezzük tőle, két testvér közől melyiknek a diója tart tovább, a ki mindennap 5-öt fogyaszt, vagy a ki csak 3-at? — Mert bár az arányosság részletes tárgyalása csak a tanév végén, a kettős tételi feladatokkal kapcsolatban kerül sorra, ezen alapvető számviszonyok felfogatását nem lehet elég korán kezdeni; e fogalmak ismerete nagyon megkönnyíti a mértékátszámításokat

is, miknél a legtöbb illogikus feleletet hallja az ember, mivel a tanulók előtt nem a mértékek kiterjedése és nagyságuk számviszonya, hanem csak a betanult formula lebeg.

Magától értetődik, hogy a tanítás további folyamán a szemléltetésnek fentebb közlött primitív módja elmarad; de azért azon túl is igen nagy gond fordítandó a mennyiségek elképzeltetésére s e végből felbontására. A tanuló szünetlen tudatában legyen annak, hogy ő most ezresekkel, majd csak tízesekkel számol. Az osztásnál pedig leggyakoribb lévén az ily hiba: 1845 frt: 6 = *37 frt*,

45

3

hogy t. i. 307 helyett 37-et írnak és mondanak, jó a próbának következő módját alkalmazni:

18,4,5 frt: 6 =	307 frt	jut az I. részre,
4,5	307 «	« a II. «
3 frt	307 «	« « III. «
	307 «	« « IV. «
	307 «	« az V. «
	307 «	« a VI. «
az összesen	1842 frt +	
a	3 «	maradék
	1845 frt.	

Ez az eljárás is csak nekünk, felnőtteknek unalmas és hosszadalmas; a gyermek nagy örömmel és kitartással végzi ezt a munkát és nem győz örülni, hogy az eredmény a próba után is pontosan talál.

Mindezek után mindnyájunk tapasztalatára utalva csak annyit mondhatok: tévednek azok, a kik saját fáradt, kimerült érzékeihez mérik a gyermeknek munkára vágyó, mohó fiatal érzékeit és az érzékeltetést kicsinyelve, saját szervezetük kimerültségét ilyen kétes értékű frázis alá rejtik: «fel kell szabadítani a gyermeket a szemléltetés alól, ne járjon mindig járszalagon». — El fog jönni az ideje annak is, hogy abból a gyermekhadból ép oly

fáradt, talán fásult felnőttek lesznek, mint mi vagyunk. De mi ne siettessük azt az időt. Adjuk meg a gyereknek, a mi a gyermeké; ne vénítsük meg a gyermeket időnek előtte; hadd élvezze azt a rövid gyermekkort minden apró örömével, munkára vágyó üde érzékeinek minden erejével; és használjuk fel az igazság megismerése által az érzékek munkáját is a nevelés legfőbb feladata: a jellemképzés céljaira.

Brassó. Geőcze Sarolta.

A HELYESIRÁS AZ IDEGENNYELVŰ ISKOLÁKBAN.

Mennyire fontos a helyesirás, azt e helytt fejtegetni nem is kell, mindegyikünk tapasztalhatta, hogy az egyike azon ismereteknek, melyekre az iskolából kilépett tanulónak lépten-nyomon szüksége van. Akárhányszor hallhattuk ama megjegyzést: «A kisasszony vagy asszonyság dehogy művelt, hiszen még helyesen írni sem tud», vagy pedig: «Nem értem, Y. olyan okos, olyan művelt és mégis hibásan ír». Akárhányszor mondták egyik vagy másik iskolát rossznak, mert kikerült növendékei a helyesirással hadi lábon álltak, noha az egyes tantárgyakban igen szép előmenetelt mutattak fel. A helyesirás épen olyan kényes természetű, hogy föltétlen tudást követel, különben csakhamar cserben hagyja az embert; barátja csak annak, ki teljes egészében karolja fel.

Első sorban, de korántsem kizárólag, a diktando-irás van hivatva arra, hogy helyesirásra tanítson. Czélhoz azonban csak akkor vezet, ha itt is oly eljárást követünk, mely a növendéket gondolkodásra készteti; ha fokozatos egymásutánban mutatjuk be azon szabályok lánczolatát, mely a helyesirás alapját képezi; ha lépésről-lépésre haladva nemcsak bemutatjuk az egyes helyesirási szabályokat, de időt és tért is engedünk azok gyakorlati elsajátítására.

Legyen tehát megengedve számot adnom a diktando-irásnál követett eljárásomról, mely tíz évi tapasztalatom szerint — legalább a mi körülményeink között, hol a tanulók többsége olaszajkú — czélszerűnek mutatkozott.

Miután a helyesirási gyakorlatokat tekintem a diktando-irás alapjának, ott gyakoroltatom az előzetesen megmagyarázott és megértett szabályt és győződöm meg arról, vajjon azt alkalmazni

is tudják-e. Csak azután következik valamely kisebb olvasmány vagy később esetleg valamely nagyobb olvasmány egyes szakaszainak diktálása.

A helyesirásra szükséges szabályokat nyolcz pontba vagy leczkébe foglaltam össze. Itt leczkén nem az egyes tanórákat értem, hanem az egyes szabályok körül végezendő eljárás összeségét. Természetesen az egyes leczkékre hol több, hol kevesebb idő, óra fordítandó, a mint azt a szabály természete épen megkivánja.

E szabályok, melyek a szükséges tudnivalót magukban foglalják, a nyelvtani anyaggal párhuzamosan tárgyaltatnak. Azért jó előre sietek megjegyezni, hogy az általam felállított sorrend korántsem irányadó. Azon szabályt fogjuk mindenkor helyesirási szempontból gyakorlatilag tárgyalni, melylyel a nyelvtanban épen foglálkozunk. Szerintem nem is szükséges valamennyi helyesirási szabályt az I. felsőbb vagy I. polgári osztályban megismertetni, azokra két év is fordítható, a mint a nyelvtani anyag is két évre szól.

1. leczke. Meggyőződést szerzek arról, vajjon helyesen ejtik és helyesen hallják-e a betűket, mert míg az egyes hangok kiejtésével és leirásával tisztában nincsenek, eredményteljes továbbhaladásról szó sem lehet. E czélból sorra bemutatom a magánhangzókat, majd az egyszerű és összetett mássalhangzókat, és azok helyes kiejtésére figyelek. Észrevétetem velök, hogy a rövid és hosszú magánhangzók felcserélése értelemzavart okoz, egészen mást jelent: örült és őrült stb. A hanyag kiejtést az olvasásnál nem lehet eléggé ostorozni.

Ha a kiejtésbeli nehézségen túl vagyok, következik a hangok leirásában való gyakorlás. A növendékek az általam kiejtett hangokat, majd szavakat a nagy táblára irják, azaz az ügyesebbekkel rögtön a szókon kezdem, és csak helytelen leirás esetében követelem a hangok irását is. Ez különben kitünő eszköz a figyelem felköltésére s hogy a fegyelem se szenvedjen csorbát; minden tanuló előtt van füzet, melybe ugyanazt irja, mint felszólított társa a nagy táblára ir.

Azokkal, kik feladatukat helyesen végzik, egyelőre nem törő-

döm, annál többet a gyengékkel, kiket annyiszor szólítok fel, míg eredmény nem mutatkozik.

Befejezésül következik az első diktando, még pedig egy oly rövid olvasmánydarab diktálása mint pl.: A kakuk és a holló. (Révy Ferencz. Magyar olvasókönyv. I. oszt.), mely semmiféle nehézséget nem okoz.

Tisztán magyarnyelvű tanulókat eddigelé nem tanítottam, azoknál talán elég volna a diktando-irással kezdeni és ennek alapján meggyőződést szerezni arról, vajjon kikkel szükséges az előbb említett gyakorlatokat végeztetni.

2. leczke. A mult idő ragját mutatom be, még pedig olyképen, hogy a mult időben álló mondatokat iratok a nagy táblára, pl.: A gyermek levelet irt. Észrevétetem velök, hogy a mult idő jellemző betűje a *t*. Majd következik ilyen mondat: Két madarat láttam. Itt a tanulókkal kikerestetem az ige tövét és a mult idő ragját, ők maguk meg is adják magyarázatát annak, miért került itt össze két *t*. E mondatban levő igéről: Ő csak egy madarat látott, megmondom nekik, hogy ha a *t* betűt azonnal a tőhöz ragasztottuk volna, a kiejtésben ki nem érezhetnők a mult időt, mert az akkor ép úgy hangzanék mint a jelen idő, azért a mult idő jellemző betűjét kötőhangzóval illesztjük a tőhöz (lát-o-tt). Hogy ha pedig magánhangzó előzi meg a mult idő jelét, akkor rendesen *-tt* irunk, mint pl. e mondatokban is: Miért futottál el? — Testvérem ma sokat olvasott. — Míg e mondatban: Én a mamánál maradtam, csak *-t*-vel irjuk a mult időt, mert közvetlenül a *t* előtt mássalhangzó van.

Az összefoglalásnál következő kérdéseket intézem a tanulókhoz: Mi a mult idő jellemző betűje? Hány *t*-t használunk? Mikor alkalmazzunk egyes és mikor kettős *t*-t? Mi történik akkor, ha már az igető *t*-re végződik?

Most következik a tulajdonképeni helyesirási gyakorlás, a mikor sorra kijönnek a gyermekek a nagy táblához és mult időben álló mondatokat irnak, részint önállóan, részint diktálásom után, míg társaik ugyanazt füzetjükbe irják. Hogyha ily módon meggyőződtem arról, hogy a szabályt magukévá tették, következik egy

alkalmas olvasmány diktálása. Ez utóbbinál örömet okoz, látni a versenyt, melyet kifejtenek és a figyelmet, melyet tanusítanak. Még a leggyengébbekre is átragad az ügyesebbek lelkesedése, úgy hogy a diktando óra mindig egyike a legkedveltebb tanóráknak.

Hibát pedig csakis a gyengébbek vagy szórakozottabbak követnek el, de azok is már ritkábban. Az elhibázott mondatokat az illetőkkel egyik reá következő órában újra iratom a nagy táblára, természetesen diktálás után, és igyekszem őket a netalán itt is elkövetett hibákra reávezetni; ha pedig, mi igen gyakran előfordul, a nagy táblára hibátlanul irnák a füzetjükben hibásan irt mondatot, akkor egyszerűen számon kérem a szabályt.

3. leczke. A fokragozás megismertetése. Tulajdonképen meg sem ismertetjük, hanem egyszerűen a középfok jele után kérdezünk. Magyarázatként megmondjuk, ha a melléknév (esetleg főnév) magánhangzón végződik, akkor igenis *-bb*-t használunk, pl. jobb, főbb, úgy szintén akkor is, ha a fokrag kötőhangzóval járul a szóhoz, pl. magas-a-bb, nemes-e-bb; ha azonban kötőhangzót nem használunk, a mássalhangzón végződő töknél, különösen az *-s* végű melléknéveknél a középfok jele *-b*, pl. magas-b, nemes-b.

Helyesirási gyakorlatokat az ügyesebbekkel végeztetni nem kell, hanem azonnal áttérhetünk egy olvasmány diktálására; azonban előre bocsátjuk az előbb tanult két szabály elmondatását, mert ilyesmit eléggé ismételni nem lehet.

4. leczke. Hangváltozások. *a)* A *-val, -vel* és *-vá, -vé* ragok hasonulása: lábbal, kézzel; királylyá, vérré. *b)* A *z* (ez, az) hasonulása: abban, ebben.

Felemlítjük, hogy háromszorosan azonban ki nem irunk valamely betűt, még pedig sem a sorban, sem a megszakításnál, pl. nem jobb-bá, hanem jobbá, nem csepp-pel, hanem cseppel.

Mindenesetre a gyermekek képességétől függ, vajjon kell-e velök minden pont után külön helyesirási gyakorlatot végeztetni, vagy elég azt mindhárom pont tüzetes megismertetése után tenni.

Következik egy oly olvasmány diktálása, melyben lehetőleg a már tanult szabályok mind előfordulnak.

5. leczke. Az igeragozásnál előforduló hangmódosulások.

a) Azon igék bemutatása, melyek a tárgyas igeragozásban a *-sz, -z, -s* végű tövük után a *j* hangot elvesztik és végmássalhangzójukat megnyujtják pl. mossa, mossuk, mossátok, mossák; mi akkor is beáll, ha azon igetövek után a fölszólító mód *j*-jét illesztjük, pl. ásson, nézzen, válaszsz.

b) Legtöbbet változnak a *-t* végű igetők. Példáról levezetjük, hogy ha a *-t* előtt hosszú magánhangzó van, a felszólító mód *j*-je változik át *s*-re, pl. tanít+j = taníts. (Kivételt képez: lát, lót, bocsát.)

Azon igéknél, melyekben a *t*-t rövid magánhangzó előzi meg, nemcsak a felszólító mód *j*-je, de meg a *t* is átváltozik *s*-re: fut+j = fuss. (Ide tartozik a lát, lót, bocsát is.)

Itt felemlítjük még a hagyjad, higyjed, lássad, szakaszszad stb. megrövidített társait: hadd, hidd, lásd, szakaszd. Tehát hol a tő véghangzójából mi sem marad fenn, ott kettős *d*-t irunk, mint pl. hadd- és hidd-nél, hol pedig fenmarad a tő végmássalhangzója, ott egy *d*-t használunk, pl. lásd, szakaszd.

Ide csatolható még a birtokragozott szók *-ja, -je* ragjának hasonulása: sas-ja helyett sassa, öcs-je helyett öccse.

Helyesirási gyakorlat a nagy táblán az előbbi módon. Majd egy alkalmas olvasmány diktálása.

6. leczke. A müveltető igék rendes képzője: *-t*, vagy *-at, -et; -tat, -tet.* Csakis a *-tat, -tet* képzőre nézve van megjegyezni valónk. E képző ugyan némely egytagú igéhez is járul, mint itat, altat, de legtöbbnyire többtagúakhoz. Ha ilyenkor a tő *t*-re végződik, akkor két *t* kerül össze: készít-tet, fordít-tat, éget-tet.

A szenvedő ige képzője szintén *-at, et; -tat, -tet.* A mely ige felveszi a müveltető *-tat, -tet* képzőt, ugyanaz a szenvedő alakot is e képzővel képezi: készít-tetik, fordít-tatik, arat-tatik. E szerint az előbbi szabály erre is áll.

Csakis helyesirási gyakorlatot végeztetünk, a diktando-irás elmarad, mert az olvasmányokban nehezen találhatunk ezekre számos példát.

7. leczke. Olyan szók csoportosítása, melyek kettőztetett egy-

és kétjegyű mássalhangzóval iratnak: áll, varr, aggat, mennyi, rossz stb.

E munka javarésze a gyermekeké, mert igen sok ilyen szóval találkoztak már az eddigi diktando vagy nyelvtani dolgozataikban. Ezért csak forduljanak ilyenek elő már az első gyakorlatokban is.

A kettőztetett kétjegyű mássalhangzóval irott szók elválasztására vonatkozó szabály ez alkalommal mindenesetre felemlítendő.

8. leczke. *a)* Miért irjuk a többes szám harmadik személyében ezt a szót «*ír*nak» egy *n*-nel s ezt a szót «*jön*nek« két *n*-nel? Erre természetesen az ügyesebbek maguk adják meg a magyarázatot.

b) A madár benn van a kalitkában. Én benrekedtem. E mondatokban a figyelmet a benn szóra ébresztjük, és észrevétetjük velök, hogy az első mondatokban, a hol a szó magában áll, kettőztetett *n*-t használunk; a második mondatban pedig, hol a szó egy másikkal összetett szóvá olvadt, a mely második szó mássalhangzóval kezdődik, egy *n*-t irunk. Következik több példa a künn, fenn stb. szóra nézve.

c) A származtatott, összetett és ragozott szóknál figyelemmel vagyunk a tőszóra, mely változatlan marad, akár képző, akár rag járul hozzá, akár pedig összetétel által származott egy új szó, pl. az-t, ad-ta, ég-hez, ék-ben, magtár stb.

Milyen ragokról tanultunk, melyekre e szabály nem áll? — A gyermekektől követeljük e ragok felsorolását.

Végül már nincs más dolgunk, mint a tanultakat, részint a diktando, részint a nyelvtani órákban alkalmilag feleleveníteni, kivált ha dolgozataikban hiba fordul elő.

Miután azonban a helyes interpunkczióra szintén nagy gondot kell fordítanunk és az épen a diktando-irással igen ügyesen egyeztethető össze, el nem mulaszthatom, ez alkalommal erről is nehány szót szólani.

Mindjárt a legelső diktandoval kapcsolhatjuk össze gyakorlatilag a különböző irásjelek használatát. Ez okból azonnal az egyszerű mondat megismertetésénél mutatjuk be a különböző irásjeleket, hogy azokra fenakadás nélkül hivatkozhassunk. Még a pontos vesszőt sem hagyjuk el, ámbár azzal egyelőre behatóbban

nem foglalkozunk; ha azonban valamely diktandoban előfordul, igyekszünk velök megértetni, miért kell azt ott használni.

Kezdetben oly rövidebb olvasmányokat diktálunk, melyek egy órán belül könnyen elvégezhetők, úgy hogy még 5— 10 perczнyi szabad idő rendelkezésünkre álljon. Ilyen olvasmány diktálásánál csakis a pontokat említjük fel, a többi irásjelt pedig mellőzzük. Ha az olvasmány végére értünk, a gyermekekkel felolvastatjuk azt és követeljük, hogy a hiányzó irásjelek minőségét és helyét megjelöljék. Például egyik gyermek tollal a kezében ülve olvas: A róka és a gólya. (pont) Ebédre hívta egykor a róka a gólyát, (vessző) hanem persze azért, (vessző) hogy rászedje. (pont) stb.

Vele együtt az egész osztály rakja a jeleket. És mily figyelemmel kisérik társukat, nehogy valamely jel elmaradjon! Ha az illető csakugyan elhagyott volna egyet, vagy azt hibás helyre rakta volna, már van elég jelentkező, kik helyreigazítják. De ilyenkor mindig követeljük az okot is, és igyekezzünk, azt a gyengébbekkel is megértetni. Három-négy mondat után folytatja az irásjelek rakását egy másik növendék és így tovább.

Néha-néha próbaként felhívjuk őket arra, hogy olvassák el halkan a diktandot és rakják fel szép csendesen a hiányzó jeleket, a mikor előre kijelentjük, hogy minden elmaradt jelt nagy hibának tekintünk.

Később, talán nagyobbrészt a második évben, sőt a harmadikban is, a többszörösen összetett mondatokkal biró nagyobb olvasmányoknál mindinkább érdekessé válik az irásjelek rakása, mert igen sok kérdéses vessző és pontos vessző fog napfényre kerülni. De csakis ritkán lesz okunk magunknak felvilágosítást nyujtani, mert a nyelvtani órákban tanult szabályokat annál ügyesebben fogják alkalmazni, mennél jobban érdeklődnek a tárgy iránt. Az érdeklődés pedig tapasztalatom szerint ilyenkor soha sem hiányzott, és épen ez által ügyünk nyerve van.

Fiume. Babare Adél.

IRODALOM.

MAGYARORSZÁG TÖRTÉNETE és az osztrák-magyar monarchia politikai földrajza főbb vonásokban. *Polgári és felső leányiskolák számára. Irták Gaal Mózes és Helmár Ágost főgymnasiumi tanárok.* Térképekkel és illusztrációkkal. Stampfel K. Pozsony—Budapest.

E háborútan polg. és felső (értsd *felsőbb*) leányiskolák számára is készült, azaz csak a címe. Végig olvasva e művet, harczi kedvet kaptam tőle.

Nem csoda. A belőle hiányzó nőiességnek nem lehet más eredménye. Miért e könyvnek ez a nőietlensége? Az Urnak 1892-ik évében Stampfel kiadásában Magyarország Története . . . czímén két könyv jelent meg. Az egyik leányok számára gyöngédségből 155 l., a másik a gyengébb fiukéra 148 l. Összehasonlítván a két könyvet, úgy találtam, hogy a két könyv *egy* könyv.

Az előszóval nem tagadhatni meg, hogy genus szerint különbözik. «Mindazt, a mi a leánynövendékek eszmekörét, felfogó képességét meghaladja, és elmaradása hézagul nem tünik fel, elhagytuk.» Fiúknak: . . . «mert mindent, a mi a tanulók értelmi képességét túlszárnyalja, elhagytunk, a lényegest világosan, egyszerűen és kevés szóval fejeztük ki». Továbbá a két könyv különbsége abban is áll, hogy a leánynövendékeknek szánt könyvbe a magyar történeti nők élete részint külön paragraphusokba van belevéve, részint egy félig leány-, félig fiúparagraphusba (17, 15 §). Innen a könyvek duzzadtságának különböző volta. Ezzel eleget tettek a leánykáknak.

Vannak, kik fiú és leány tanításában csekély különbséget vélnek. Világos. A fiú hátára nem lóg le haj, a leányéra igen. Ezt könnyű látni. De azért attól a nehány beszúrt parapraphustól még sem lesz leánykáknak írt tankönyvvé a fiútankönyv. Már csak azért sem, mivel asszonyok kormányozzák a világot, s a fiúknak sem árt annyi tudomást venni a történeti nőkről, mint a mennyi a leány-fiúkönyvben van. Incidit in Scyllam . . . elhihetik az előszó ellenére is, hogy a leánynövendék a részletező magyarázgatást — egész élete apróságra van hivatva — inkább szereti mint a sok jellemzetest és lényegest; a szóban forgó két könyv-

ben teljesen egyenlő számú datumon és genealogián sem kap nagyon. E tekintetben Sebestyén ismeretes könyve bölcs mértéket tart.

Sietek a tárgyi hibákra. Nem tartom szerencsés kezdetnek Magyarország történetében az ilyet: «Hazánkban ma is többféle *nemzet* lakik. Ezek egy része a magyarok előtt telepedett meg, más része utóbb költözött be». Anonymus sok kárt okoz nemzetiségi hazánkban. Helytelen mindjárt előlegezni ezt a tanulóknak, megtudhatják az események folyamában. Aztán szeretném is, ha valaki az előbb betelepedett s ma is hazánkban lakó nemzeteket (csak egy nemzet lakik itt!), legyen, nemzetiségeket, szabatosan felsorolná. Az első paragraphus fogalomkör szempontjából ide-oda magyarázható. A magyarok hős korából kívánatos egy pár győzelmük megemlítése is, nemcsak vereségeiknek. Hiszen, csak a pozsonyi csatában is három nap három sereget tesznek tönkre. Szerzők szerint a pogány magyarok vitézségének hőskora nem sok haszonnal járt. Ezzel a lelkesítésre kiválóan alkalmas kor le van forrázva s különböző felfogást ébreszthet a tanulóban. A Kálmán király kegyetlenségét még kora felfogásával s a bibliával is igazolhatni. 29. l. Az árpádházi templomok közül ma csak a jáki áll fenn. Ez helytelen. A fönmaradtak között legszebb a jáki. Számos templom van e korból, pl. a lébényi (kb. 1206), a déáki (1228) az ócsai stb. «De Ják, ha magasan is, nem áll ezen tekintetben egyedül» (Ipolyi). Az utolsó nemesi felkelés, bizony, nem dicsőséges, de okát is kellett volna adni.

Naiv dolgok. 7. l. A kinek (Árpád) az emléke immár ezer esztendős, annak a sírja maradhat ismeretlen. 27. l. Van közöttük (Árpádok) sok jelentéktelen, de találkozik érdemes is. 38. l. Kemény Simon dicső halála bizonyítja, hogy az önfeláldozó vitézség még nem veszett ki a magyarból. 57. l. A magyarnak eme vitézsége a török harczokban még e szomorú körülmények között is arra mutat, hogy a hazaszeretet nem veszett ki a magyarból. 71. l. «A törökök kiüzésének voltak hazánkra nézve jó, de voltak rossz következményei is.» . . . . . «Ez volt a jó következmény.» . . . . . «Ez volt a rossz következmény.»

Jellemzi a könyvet a tanulságkeresés, a mi a dolog közvetetlenségén ront; aztán felesleges is, hol evidens. Az összefoglaló visszapillantások épen nem foglalják össze a végzett anyagot. Belőlük a tanulók azt látják, hogy a királyokat klasszifikálják. Ez már meghaladott álláspont a mai világban.

Kár volt nem a legújabb nemzetiségi adatokat közölni; meg vannak az Akadémiai Értesitőben, Földr. Közleményekben és a napi lapokban. Szerzők a nemzetiségek politikai határait lelkiismeretes szabatossággal jelölik ki. Helyes-e követelni a tanulóktól, hogy a vonalakat jelölő városokat fejben tartsák? Hátha elvétik többek közt! De tárgyilag

sem helyes. Szerzőknek a Szatmártól Makóig húzott vonalától keletre oláhok laknak. Igy aztán oláh N.-Várad, N.-Szalonta, Sarkad, Gyula (még ennek is 1880-ban 12,103 magyar lakosa volt). A Pozsony és Ungvár között húzott vonaltól északra nincs magyar úgy-e ? Jobb volna e hiába való és nem is való pontosságot nem tanítani; jobb volna, ha ezt Magyarországon nem is tudnók annyira. Mit gondol az idegen nyelvű tanuló, mikor az ethnographiai mappán azt látja, hogy a magyar csak nagyobb folt a többi foltok között; azt onnan le nem olvassa, hogy a magyar állam átsző mindent. Inkább azt magyaráznák, hogy a magyar abszolut többségben van, hogy miért államot alkotó nemzet; fejtegessék lelkesen, hogy ki tartotta meg e hazát szivvérén és fogyott a külellenség ellen és az alkotmányért vivott harczokban, míg a többiek kényelmesen elfoglalták a kipusztult Magyarország helyét és szaporodtak; hogy a magyart értelmisége, vagyonossága és multja teszi elsővé, de olyan elsővé, a mi minden nemzetiségű ember lehet, ha szereti a hazát.

A vasutak oly módon való közlése sem helyes; annak is természeti alapra kell állania. Szerzők Magyarország fekvéséről, más népekre való hatásáról semmi mondani valót nem találtak. Még a legalsó fokon is kell utalni a maga módjával arra, hogy századok alkotása alapszik a területen. Hogy mit köszönhet Magyarország határainak, folyóinak, miért van a főváros, hol van stb., arra szerzőknek nincs szavuk. Politikai földrajzuk valóságos lajstrom.

Az előszó minden izében magyaros előadásmódot igér. Annál inkább kirínak a rossz szók, szókötések, a kettőspont németes kedvelése, vagy a földrajzi nevek helyesírásában való következetlenség. 1. l. azoknak, 6. l. egyesülés által megerősödött, 13. l. ünnepélyes, 18. l. férje oldalán, 49. l. lőpor, 66. l. A Wesselényi-féle összeesküvés meg annak következményei, 75. l. engedély, 86. l. szándékai daczára, 92. l. előny, 96. l. segély, 100. l. gyönyör, 105. l. adriai tenger, vereczkei szoros, a meszes hegység, az erdélyi havasok (?). Illustratiók. Helytelen dolog volt az aquincumi amphitheatrum romjait, valamely oklevél egy pár kezdő sorát, a halotti beszéd első sorait, nagy emberek és nők kezeirását, vagy női kézimunkát, magyar nőket egész viseletben fel nem venni.

E könyvet szerzők a IV. o. számára irták. Dicséretes a könyv rövidsége, jóllehet sok anyagot szorítottak bele. Stilusa kitünően elbeszélő, csak úgy folyik, csak úgy ömlik. Egyszer anticipál, s akkor is más példájára teszi. Jeles része az alkotmány fejtegetése könnyűségénél és szabatosságánál fogva. Helyes volt a koronának rajzban szétszedése (10. l.), a magyar czimernek különböző időkben s nehány régi pénznek csoportban való bemutatása. A képek közt több érdekes van. Hasznára válik világossága, s legjobb a könyv ott, hol biographiai alapon indul. Szóval

egy újabb kiadás e könyvet a legjobb tankönyvek közé emelheti fel, mert a könyvben sok jó van, benne költő és szakember szövetkezett.

Dr. Szántó (Fülei) Károly.

*

MAGYAR OLVASÓKÖNYV. A polgári leányiskolák II. osztálya számára. Szerkesztette *Sebestyénné Stetina Ilona*. Budapest, 1892, Mehner Vilmos kiadása. Füzve 70 kr.

Az Orsz. közoktatási tanács birálatai alapján a nm. vallás és közoktatási miniszter úr ezt a füzetet is engedélyezte a polg. leányiskolák használatára. Bővebb ismertetés és birálgatás helyett adjuk e II. füzet előszavát és tartalommutatóját, a melyek, azt hisszük, eléggé tájékoztatni fogják az olvasót.

«Olvasókönyvem második füzete — ezt mondja a szerkesztő az előszóban — ugyanazon elvek alapján s az anyagnak ugyanolyan megválogatása és elrendezése szerint készült, mint az első füzet. A mi különbség e két füzet között van, egészen jelentéktelen. Az állat és népmeséket a második füzetből már elhagytam s a regékkel kezdtem meg az olvasmányok sorát. A magyar nép világából vett regékhez és mondákhoz viszont, nem a magam jószántából, hanem a tanterv követelése miatt nehány görög és római regét és mondát csatoltam. A földrajzi és természetrajzi olvasmányok közé is vettem fel nehány olyat, a melyek a hazai föld határain túl vezetik a tanulót; de azt hiszem, e tekintetben nem estem túlságba, s olvasókönyvemnek e második füzete is valójában ép annyira magyar, mint az első. Nem hagyhatom megemlítés nélkül, hogy nehány hosszabb olvasmányt is vettem föl könyvembe, de gondoskodtam róla, hogy ezek nemcsak külsőleg, hanem tartalmuk szerint is tagolva legyenek. Nem tagadom, hogy egy-két nehezebb olvasmány is van a többi közt, de azért ezek sem haladják meg a tanuló felfogását, legfeljebb serkentik tehetségeinek megfeszítésére, a mi nélkül haladás nem képzelhető. A nyelv tisztaságára, a stilus egyszerűségére, szabatosságára, s a hol lehetséges és szükséges volt, szépségére is, legjobb tehetségem szerint ügyeltem. Nincs is olvasókönyvemben egyetlen egy prózai olvasmány sem, melyet minden változtatás nélkül vettem volna gyűjteményembe.»

A füzet tartalma a következő:

I. Regék és mondák. a) A magyar nép világából. 1. A mohok. Tompa M. után. 2. A téli zöld. Tompa M. után. 3. Néprege az ördög barlangjáról. Dr. Kőrössy L. 4. Kenyérkő. Radó V. 5. Árpád és Szvatopluk. Heltai Krónikája után. 6. Botond vitéz. Heltai Krónikája után. 7. Mondák Szt. László királyról. Sebestyén Gy. 8. Mátyás király fája. Jókai M. *b)* A görög-római világból. 9. Poseidon és Athena. Cox-Komáromy. 10. Orpheus és Euridike. Cox-Komáromy. 11. Hektor és Andromache. Cox-Komáromy. 12. Aeneas. Livius után Sebestyén Gy. 13. Caius Mucius. Livius után Sebestyén Gy. 14. Coriolanus. Livius után Sebestyén Gy. — *II. Magyar történet.* 15. Gizella, az első magyar királyné. Sebestyén Gy. 16. A mongol vész idejéből. Sebestyén Gyula. 17. Mátyás király székhelye. Csánki D. után. 18. Mátyás király mint bajvivó. Csánki D. után. 19. Beatrix királyné bevonulása Budára. Csánki D. után. 20. A mohácsi vész. Jókai Mór. 21. Buda török kézen. Salamon F. után. 22. Lorántfi

Zsuzsánna. Szilágyi S. után. 23. II. József. Sebestyén Gy. 24. Brunswick Terézia. Sebestyén Gy. 25. Deák Ferencz. Sebestyén Gy. 26. A magyar alkotmány dióhéjban. Sebestyén Gyula. — *III. Hazánk földje és népe.* 27. A Bakonyból (Puszta-Palota). 28 A Balaton. Czirbusz Géza után. 29. A Fertő. Dr. Thirring G. után. 30. Dunamenti nép. Dr. Kőrössy L. 31. A pünkösdi király. Jókai M. 32. A délmagyarországi németek. Szentkláray Jenő. 33. Lapaj Istók, a csősz. Mikszáth K. 34. A vajda vendégszeretete. József főherczeg. 35. A bukovinai csángók. László Mihály. 36. Képek az Adria mellől. Herman Ottó. — *IV. Képek a természetből.* 37. Hegyek között. Paszlavszky J. 38. Alpesi zivatar. Paszlavszky J. 39. A tölgyfa. S. I. 40. Hangyatojás-szedés. Hanusz István. 41. Halebéd. Herman. O. 42. A majmokról. Brehm után Paszlavszky J. 43. A czukorról. Hankó V. — *V. Képek az életből.* 44. A napszám. S. I. 45. A kis másoló. De Amicis E. 46. Bede Anna tartozása. Mikszáth K. 47. A nők munkája. S. I. 48. Teréz ideálja. 49. Vörösmarty Mihály édes anyja. Gyulai P. — *VI. Költemények.* 1. Isten. Pósa Lajos. 2. Ima a beteg édes anyáért. Pósa Lajos. 3. Egy sír. Kis József. 4. Isten hozzád. Bajza József. 5. Tavaszszal. Tompa Mihály. 6. Vágy. Arany János. 7. Tarka madár. Faludi Ferencz. 8. A völgy s a hegy. Petőfi Sándor. 9. A bokor és a szél. Jakab Ödön. 10. Havasi rózsa. Tompa Mihály. 11. Rege a Szent Anna taváról. Pósa Laj. 12. Rozgonyiné. Arany János. 13. Losonczyné. Győry Vilmos. 14. Az Alföld. Petőfi Sándor. 15. Az elhagyott lak. Arany János. 16. Szüretünk. Lévai József. 17. Családi kör. Arany János. 18. István öcsémhez. Petőfi Sándor. 19. Éji látogatás. Gyulai Pál. 20. Hymnus. Kölcsey Ferencz.

*

Előttünk fekszik Stampfel Károly pozsonyi tevékeny könyvkiadóczég legujabb kiadványa: «Az ember, vagy milyen testünk belseje és hogy működnek szerveink. Könnyen érthető test- és élettan, dr. Ebenhoech után dr. Lendvay Benő, Pozsonyvármegye főorvosa.» — E mű a maga nemében újnak is, kitünőnek is egyaránt mondható. Valami egészen új dolog a szétbontható ábrák. A hátsó boríték belső oldalán ugyanis a fejtől a felső czombig terjedőleg egy emberi alak látható, mely oly módon bontható szét, hogy a tüdőt kivülről és belülről, a gyomrot, a szivet, a lépet, a vesét, a beleket stb. megfelelő helyükön és egymással való összefüggésükben teszi szemlélhetőkké. Hozzáadva ehhez a rövidség daczára, a füzet czéljainak teljesen megfelelő és kimerítő magyarázó szöveget, eme szines, szétbontható ábrákat, főleg orvosok, tanárok, tanítók, iskolák és az önoktatás számára is kiválóan alkalmas tanszernek kell mondanunk. A mű ára 1 frt 20 kr., (póstán küldve 1 frt 25 kr.), a tartalmat és a díszes kiállítást tekintve valóban csekélynek mondható.

NÖNEVELÉSI SZEMLE.

A leányiskolai tanárok képesítéséről közöl czikket a «*Felső nép- és polgáriskolai közlöny*» ez évi 5-ik száma. *Cs. Papp József*, a czikk írója kikel ama törekvés ellen, hogy a polgári és felsőbb leányiskolákban is csupán középiskolai képesítésű tanárok alkalmaztassanak. Szerinte az alkalmazásnak eme specziális természetű iskolákban nem a képesítő oklevél, hanem a gyakorlatban tanusított rátermettség alapján kellene történnie.

*

A nőtanítók érdekében a hetedik «hozzászólást» közli a «*Néptanoda*» ez évi 22. száma, a melyben *Szalay Teréz* védi szerényen, okosan és önérzetesen a nőtanítók igaztalanul és nagy elfogultsággal megtámadott ügyét. A «*Néptanoda*» támadó czikkeinek értékére jellemző világosságot vet a fent említett számban közölt ama két hivatalos nyilatkozat, a melyeket egész terjedelmükben közlünk. — A «Néptanoda» f. évi 19. számának szerkesztői üzenetében közlött megjegyzéssel szemben, hogy a cs.-palotai ujonnan választott két tanítónő gyenge képességű s hozzá még hanyagok is, az igazság érdekében ki kell jelentenem, miszerint az illető két tanítónő a pályázat alkalmával a legjobb bizonyítványúak közül mint legkitünőbbek voltak megválasztva, tehát képességüket kétségbe vonni nem lehet. A mi szorgalmukat illeti, minden nap szemtanuja vagyok, hogy növendékeiket naponta a kitüzött tanórákon túl is az iskolában tartják s azokkal foglalkoznak. A mi pedig az iskolai fegyelmet és rendet illeti, az mind az iskolában, mind az utczán az összes közönség megelégedésével találkozik és dicséretükre válik. Kelt Cs.-Palotán, 1892. máj. 18-án Rácz József isk.-széki elnök. Bújn György ig.-tanító. Brangarten H. isk.-széki alelnök.» — A Sz. F. által beküldött levelet rosszakaratú koholmánynak kell jeleznem; mert míg a két tanítónő szakképzettsége mellett kitünő oklevelök bizonyít, addig én, ki velök úgyszólván egy házban tanítok, szorgalmukról a legjobbat mondhatom. Kelt Cs.-Palotán, 1892. évi máj. 18. Nagy János népisk. tan. és isk.-széki jegyző.

*

A leányok irodalmi tanításáról értekezik *De Gerando Antonina* a «Magyar Pædagogia» ez évi 5-ik számában. A szerző tanulságosan hasonlítja össze a francziaországi és hazai leányiskolák irodalmi tanítását s ennek eredményét. «Azt hiszem — úgymond — hogy egész oktatásügyünkben nincs gyorsabb és alaposabb orvoslást követelő kérdés, mint az irodalom tanításának kérdése. Ez van nálunk leginkább elhanyagolva, vagyis jobban mondva egészen tévútra terelve a lelki képzés legnagyobb, helyrehozhatatlan kárára. Hangoztatják ugyan nálunk, hogy e tárgy tanításában az ész fejlesztésére, a szív és jellem képzésére is súlyt kell helyezni; de csak hangoztatják, tenni — tisztelet a kivételeknek — nem teszik. Francziaországban megfordítva van a dolog; nem hangoztatják annyit, de sokkal inkább teszik.» Bajaink kútforrását abban a németekről ránk ragadt hajlandóságunkban találja, hogy tulságosan nagy tért engedünk az elméletnek, a száraz sablonnak még pedig nemcsak a tanításban, hanem tankönyveinkben is. Állításának igazolására a példáknak egész sorát idézi legelterjedtebb tankönyveinkből s ezzel fejezi be czikkét: «Az irodalom tanításának czélja az, hogy elősegítse az egész tanítás valódi feladatának elérését: *a lelkeknek szellemi életre való ébredését s minden növendéknek saját «én»-je megteremtését* s az általános míveltségnek, ama fokára való jutást, a mely az egész egyént átjárja, valóban az övé lesz, s belőle öntudatlanul is kisugárzik, minden szavából, minden tettéből, élete minden perczében. Ezt szalmacsépeléssel soha sem érjük el, ha még oly tudományos műszavakkal mondatjuk el a sok semmit! Szerettessük meg a fejlődő lélekkel a szépet, a jót, a nemest, hogy legyen elég benső értéke, elég lelki ereje, hogy magának megalkothassa saját eszményét és a szerint éljen. S ezt az által érhetjük el, ha művészszé teszszük, fogékonnyá minden szép, jó, nemes és igaz iránt. Ne definálttassuk tehát vele szárazon, hogy mi a szép, hanem adjunk neki oda olyat, a mit maga is szabadon, őszintén bámulhasson és a mi helyes itéletét, művészi érzékét igazán kifejtse. A sok elmélet helyett olvastassunk vele minél több remekművet, olyanokat, a melyeket mi is szeretünk, imádunk, a melyekben úgyszólván hiszünk. Akkor mi is szeretettel és lelkesedéssel fogunk tanítani, és — hiában — e földön csakis a szeretet és lelkesedés képes csodákat művelni.»

*

A Mária Dorothea egyesület igazgatósága május havi ülésében itélte oda a folyamodó tanítónőknek a kért fürdői kedvezményeket. A következő kedvezményes helyek még mindig rendelkezésére állanak az egyesület tagjainak: 1. *Szent-László fürdő* (Bihar) egész idényre 1 egyénnek ingyen fürdő és II. oszt. szoba, 3 egyénnek ingyen fürdő; 2. *Tarcsa* (Vasmegye) ingyen fürdő tetszés szerint, 1 egyénnek pedig négy hétre ingyen szoba (aug. 15-től); 3. *Bikszád* (Szatmárm.) félárú szoba tetszés szerinti számban; 4. *Harkány* (Baranyam.) egész idényre szabad fürdő; 5. *Czeméte* (Sárosm.) Eperjes mellett, szoba féláron s kedvezmény a fürdő- és gyógydíjaknál.

A «Mária Dorothea-Egyesület» módosított alapszabályai.

I. FEJEZET.

Általános határozatok.

Czím.

1. §.

Az egyesület czíme: «Mária Dorothea Egyesület». Székhelye: Budapest.

Az egyesület czélja és az ennek elérésére szolgáló eszközök.

2. §.

Az egyesület czélja a tanítással és neveléssel foglalkozó magyar honos tanítónők érdekeinek és a nemzeti nőnevelés ügyének társadalmi úton való előmozdítása.

Ennélfogva hatáskörébe tartozik különösen:

a) az egyesület kötelékébe lépő magyar tanítónőket és nevelőnőket, ideértve az ipartanítónőket, kisdedóvónőket, zongoramesternőket és nyelvtanítónőket is, anyagilag támogatni, részben a gyűjtött segédalapból, részben az által, hogy őket a «Tanítónők Otthonában», fürdőházában és a még ezután létesítendő intézetekben előnyös és olcsó ellátásban vagy az iskolafentartó testületek és más hatóságok részéről kieszközölt kedvezményekben részesíti;

b) ugyanezen tanítónők és nevelőnők érdekében elhelyező irodát, női könyvtárt és társalgó helyiséget felállítani;

c) a tanítónők és nevelőnők szellemi életének élénkítése s a nemzeti nőnevelés fejlesztése végett az ország különböző részeiben vidéki köröket létesíteni és fentartani, hol a tanítónők az elméleti és gyakorlati nevelés fontosabb kérdésére nézve eszmecserét folytathatnak;

d) a nemzeti nőneveléssel összefüggő kérdéseket tárgyaló könyveket és folyóiratokat kiadni és terjeszteni.

3. §.

A 2. §-ban megjelölt czélok elérésére eszközül szolgálnak az e végett alapított vagy alapítandó s minden lehető társadalmi közreműködés igénybevételével fejlesztendő vidéki körök, intézetek, irodák, könyvkiadó vállalatok. Ezek az egyesület közös megosztatlan tulajdonát képezik, jogukban áll azonban az egyes vidéki köröknek, hogy az ő különös közreműködésük által létesített intézetekben, az egyesület választmányának előleges beleegyezésével, a saját körükhöz tartozó egyesületi tagoknak különös előnyöket biztosíthassanak.

II. FEJEZET.

Az egyesületi tagok jogairól és kötelezettségeiről.

Tagok.

4. §.

Az egyesület tagja lehet minden felnőtt és magyar honos férfi vagy nő, ki ezeket az alapszabályokat magára nézve kötelezőnek elfo-

gadja s a 6. §-ban megállapított tagsági díjakat pontosan fizeti. A tagok következők:

a) Védnöknő, *b)* tiszteletbeli-, *c)* rendes-, *d)* alapító-, *e)* örök-alapítványttevő- és *f)* pártoló tagok.

A tagok felvétele.

5. §.

A védnöknőt s a tiszteletbeli tagokat az egyesületnek s a nőnevelésnek érdekében tanusított érdemeikért a választmány előterjesztésére a közgyűlés választja meg. Ezeknek megválasztása élethosszig érvényes.

A rendes és pártoló tagok jelentkezés útján vétetnek fel az egyesületbe. Ezen jelentkezés történhetik vagy a központban Budapesten, vagy a vidéki köröknél.

Az alapító-tagok és az örökalapítványttevők a 6. §-ban meghatározott járulékok beszolgáltatása által lépnek be az egyesületbe.

A tagok járulékai.

6. §.

A rendes tagok évenkint két forintot fizetnek, a pártoló tagok pedig tetszésszerinti összeget.

Az alapítók egyszersmindenkorra készpénzben vagy kamatozó értékpapirban legalább ötven forintot szolgáltatnak az egyesület pénztárába.

Az örök-alapítványttevő egyesek vagy testületek az egyesület czéljaira legalább négyezer forintot bocsátanak rendelkezésre.

A kötelezettség tartama.

7. §.

A rendes tagok kötelezettsége három egymásra következő évre terjed.

A ki ezen idő leteltével az egyesületből kilépni óhajt: kilépési szándékát a három év eltelte előtt legalább három hónappal előbb irásban köteles bejelenteni; ellenkező esetben a rendes tagsági kötelezettség a három év után hallgatag beleegyezés folytán tovább is fenmarad, de azontúl félévi előleges jelentkezés útján bármikor megszüntethető.

A rendes tagok az év első negyedében tartoznak befizetni tagdíjaikat az egyesület pénztárába. Azon időn túl az egyesület fel van jogosítva a tagdíjak behajtására.

Oly rendes tagok, kik kötelezettségeiknek két izben történt felszólítás után sem felelnek meg, a tagok sorából kitörölhetők, de kötelezettségük az egyesület iránt a kitörlés napjáig fenmarad.

A pártoló tagok kötelezettsége egy évig tart s a tagdíjat jelentkezésüktől számított három hó alatt tartoznak lefizetni. Azon időn túl az egyesület fel van jogosítva a tagdíj behajtására.

A tagdíjak kényszer útján való behajtására mindenkor az a biróság (hatóság) illetékes, melynek területén az egyesület vagy kör székhelye van.

A tagok jogairól.

8. §.

A rendes tagokat, kik választók és választhatók, a tanácskozási, indítványozási, szavazási jog illeti meg, az egyesület rendes kiadványait díjmentesen kapják, könyvtárát és elhelyező irodáját kedvezményes feltételek mellett használhatják.

A védnöknő, a tiszteletbeli tagok, továbbá az alapítók és örökalapítványttevők ugyanezen jogokkal birnak. A pártoló tagok ellenben jogokat nem gyakorolhatnak.

Örökalapítványttevő egyesek, a tiszteletbeli, az alapító s a rendes tagok jogaikat csak személyesen gyakorolhatják; az örökalapítványttevő testületek s hatóságok pedig jogaik gyakorlata végett megbizottat küldhetnek.

A rendes női tagok, kik tanítással és neveléssel foglalkoznak, az első pontban felsoroltakon felül még a «Tanítónők Otthona», az egyesületi fürdőházak, segélyalap s más kedvezmények élvezetében is részesülhetnek. Régibb tagok előnyben részesülnek.

Az örökalapítványttevő egyesek életökben, a testületek és hatóságok fennállásuk alatt a 6. §. harmadik pontjában említett összeg lefizetése után, az alapító-levél értelmében, a «Tanítónők Otthonában» egy a 2. §. *a)* pontja szerint különben jogosított nőtag számára szabadhelyet biztosíthatnak s a hely élvezetére feljogosított nőt kijelölhetik. Az örökalapítványttevő egyesek személyesen tagjai a választmánynak; az ily alapítványttevő hatóságok és testületek pedig feljogosítvák a választmányba egy megbizottat küldeni.

Ily alapítványokról az alapító-levél a vallás- és közoktatásügyi magy. kir. miniszterhez felterjesztendő.

Az alapító-levél csak a nevezett miniszterium beleegyezésével módosítható; de az alapítvány jogi természete meg nem változtatható.

III. FEJEZET.

Az egyesület szervezete.

Az ügyek ellátása.

9. §.

Az egyesület ügyeit intézik: *a)* választmány, *b)* a közgyűlés, *c)* az igazgatóság, *d)* a tiszti-kar.

A választmányról.

10. §.

A választmány áll:

a) tiszti-karból;

b) a közgyűlés által választott hetvenöt nő és negyvenöt férfitagból;

c) a vallás- és közoktatásügyi m. kir. miniszter megbizottjából;

d) a tiszteletbeli s az alapítótagokból, az örökalapítványttevő egyesekből személyesen s az ily alapítványt tett testületek és hatóságok megbizottaiból és

e) a vidéki körök elnökeiből vagy megbizottaiból.

A választmányi tagok választása.

11. §.

Választmányi taggá a közgyűlés által az egyesület bármely rendes tagja megválasztható. A választás egy évre érvényes. A volt választmány tagjai újra megválaszthatók.

A választmány hatásköre és működése.

12. §.

A választmány az elnökökkel egyetemben az összes ügyeket intézi s évenkint legalább háromszor és pedig lehetőleg januáriusban, májusban és októberben rendes ülést tart, tíz tagnak irásbeli kivánatára pedig bármikor rendkívüli ülést tartani köteles.

A választmány megállapítja az egyesület ügyrendjét; megválasztja az egyes intézetek működésének ellenőrzésére kirendelendő bizottságokat; részletes szabályokat szerkeszt e bizottságok számára; megállapítja az egyes intézetek szervezetét; az igazgatóság előterjesztése alapján gondoskodik az egyesület czéljainak az alapszabályokban körvonalozott módon való eléréséről; előkészíti a közgyűlés tárgyait, megállapítja és jóváhagyás végett a közgyűlés elé terjeszti a költségvetést; megállapítja a pénzkezelés és könyvvitel módját; felterjeszti a vallás- és közoktatásügyi m. kir. miniszterhez az örökalapítványok alapító okiratait; körvonalozza az igazgatóságnak hatáskörét; elintézi a közgyűlés által hozzáutasított ügyeket; véleményt mond a saját kebelében felmerült vagy az e czélból hozzáutasított indítványok és javaslatok felett; kezdeményezi a netalán felállítandó vidéki köröket s azok határozatait átvéve a netalán szükségessé váló intézkedéseket foganatosítja; határoz az egyleti vagyon mikénti kezeléséről, annak növeléséről és gyümölcsöztetéséről; eljár a fegyelmi ügyekben; a közgyűlés által elfogadott költségvetés keretén belül engedélyezi a kiadásokat s megállapítja a tisztviselőknek és egyéb alkalmazottaknak esetleg adandó fizetéseket és jutalmakat; adományozza az igazgatóság véleménye alapján a «Tanítónők Otthonában» levő ingyenes helyeket s intézkedik mindazon ügyekben, melyeket ezen alapszabályok vagy a közgyűlés határozatai ügykörébe utasítanak (41. és 42. §§.).

13. §.

A választmányi ülések nyilvánosak s azokon a tagok, az egyesület pártolói és a hirlapok képviselői mint hallgatók megjelenhetnek.

A választmány tagjai az ülés megtartása előtt, legalább két nappal előbb, külön nyomtatott meghivót kapnak, melyen a tárgysorozat mindenkor kiteendő és az egyesület ügyeinek állásáról lehetőleg részletes tájékoztató ismertetés közlendő.

14. §.

A választmány határozatképes, ha legalább tizenöt tag jelen van.

A határozatok szótöbbséggel hozatnak. Szavazatok egyenlősége esetén az elnök szavazata dönt.

Titkos szavazásnak akkor van helye, ha ezt legalább négy tag kivánja.

A választmány határozatában meg nem nyugvó fél a legközelebbi közgyűléshez fellebbezhet.

15. §.

A választmányi ülésekről jegyzőkönyv vezettetik, melyben a jelenlevők nevei, a tett indítványok s a kimondott határozatok szószerint felvétetnek.

A jegyzőkönyvet az elnök és a jegyzőkönyvet vezető írja alá és az esetről-esetre kiküldendő két tag hitelesíti.

A közgyűlésről.

16. §.

Minden év első negyedében Budapesten vagy valamely vidéki kör székhelyén rendes közgyűlés tartandó.

A közgyűlés napja, a napirend megjelölése mellett, legalább hét nappal előbb a hirlapokban közzé teendő.

A közgyűlésre minden alapító és rendes tagnak nyomtatott meghivó küldendő az egyesület ügyeiről tájékoztató közleményekkel.

17. §.

Rendkívüli közgyűlés tartandó: *a)* ha a választmány s *b)* ha legalább 20 tag ezt indítványozza.

Ha rendkívüli közgyűlést összehivó indítvány valamely választmányi határozat megváltoztatására irányul: ezt a határozat meghozatalától számított 15 nap alatt kell beadni, mely esetben 30 nap alatt a közgyűlés egybehivandó.

18. §.

A rendes közgyűlés hatásköre:

a) a választmány évi jelentésének, továbbá a számvizsgáló bizottság által a megvizsgált számadásokra és a felmentvény megadására vonatkozólag tett javaslatoknak tárgyalása;

b) az új költségvetés megállapítása;

c) az alapszabályok módosítása;

d) az építkezések kezdeményezése s a törzsvagyon és ezek mikénti kezelése fölötti rendelkezés;

e) a tagok által tett indítványok fölötti határozathozatal, ha az a közgyűlés előtt legalább 8 nappal bejelentetett s a választmánynak irásban benyujtatott;

f) a választmányi határozatok ellen irányuló és egyéb fellebbezések elintézése;

g) a feloszlás iránti intézkedés;

h) a védnöknő, a tiszteletbeli tagok, az elnök, a három alelnök, a tisztikar, a választmányi tagok és a számvizsgálók megválasztása;

i) mindazon ügyek elintézése, melyek a választmány hatáskörében elintézést nem nyerhetnek.

19. §.

A közgyűlésen az elnök vagy akadályoztatása esetén az alelnökök egyike elnököl.

A közgyűlés határozatképes, ha 40 tag jelent meg.

A határozatok szótöbbséggel hozatnak. A választások közfelkiáltással vagy titkos szavazással történnek. Titkos szavazásnak csak akkor van helye, ha ezt legalább tíz tag kívánja.

Szavazatok egyenlősége esetében az elnök szavazata dönt.

A közgyűlés határozatai ellen csak azon esetben lehet fellebbezni a belügyminiszteriumhoz, ha a határozat az alapszabályok mellőzésével hozatott s fennálló törvényekbe vagy törvényeken alapuló rendeletekbe ütközik.

20. §.

Ha a tagok az előző szakaszban meghatározott számban nem jelennének meg, legföljebb 14 nap alatt új közgyűlés hivandó össze, a mely az elnapolt közgyűlés napirendjére kitűzött ügyek fölött, tekintet nélkül a megjelent tagok számára, határoz.

21. §.

Titkos szavazás esetében a szavazólapokat a közgyűlés által választott három tagból álló szavazatszedő-bizottság veszi át és állapítja meg a szavazás eredményét.

Az elnökre, alelnökökre, a választmányra, tisztikarra s a számvizsgáló bizottságra beadott szavazatok nyomban összeszámítandók s a szavazás eredménye azonnal kihirdetendő.

A megválasztottak megválasztatásokról irásbelileg értesítendők.

22. §.

A közgyűlésről jegyzőkönyv vezettetik, melybe a tett indítványok, a kimondott határozatok s a szavazás módja s eredménye felveendők.

A közgyűlés jegyzőkönyvét az elnök s a jegyző irja alá s a közgyűlés által e czélból kiküldött két tag hitelesíti.

Igazgatóság.

23. §.

Az igazgatóság az egyesület által fentartott intézetek vezetésére három évről három évre választott bizottságok elnökeiből alakul. Az igazgatóságnak állásuknál fogva tagjai: az egyesületi titkár, a pénztárnok, ügyész és könyvtárnok.

Az igazgatóság maga választja elnökét s jegyzőjét. Az elnök egyes ülésekre szakértőket is meghivhat, kik azonban csak tanácskozási joggal birnak.

24. §.

Az igazgatóságnak — julius és augusztus kivételével — havonkint legalább egyszer ülést tartani kell. Teendője az egyes intézetek igazgatóinak jelentését meghallgatva intézkedni a folyó ügyekben s a fontosabb ügyeket előkészíteni a választmány számára; a választmány által az egyes intézetek szervezetére vonatkozólag kiadott utasítások megtartása fölött őrködni s az egyes intézetek élén álló vezetőket az intézet ügykörében felmerülő intézkedések tekintetében a választmány intézkedéseig utasítással ellátni s ellenőrizni.

Az igazgatóság minden egyes határozata a választmányi ülés elé fellebbezhető.

A tisztikarról.

25. §.

A tisztikar tagjai: az elnöknő, a három alelnök, a titkár, a jegyzők, a pénztárnok, az ellenőr, a könyvtárnok, az ügyész és az egyesületi orvos.

26. §.

Az elnöknőt és a három alelnöknőt a közgyülés három évről három évre választja s egyiköknek állandóan Budapesten kell laknia. A három alelnök közül kettő mindenkor nő, egy pedig férfi.

Az elnök teendőit akadályoztatása esetében az első, a második vagy a harmadik alelnök helyettesíti s a helyettesítés ideje alatt mindazokat a jogokat és kötelességeket gyakorolja, melyek az elnököt illetik.

Ha az elnök vagy alelnökök valamelyike időközben lemond, kilép vagy meghal, helyök a legközelebbi rendes vagy rendkívüli közgyűlésen töltetik be.

Az ily időközi választások érvénye a folyó három éves időszak végével jár le.

27. §.

Az elnök vagy akadályoztatása esetében egyik alelnök elnököl a közgyűléseken és a választmányi üléseken. Az egyesületet hatóságok és harmadik személyek irányában az elnök képviseli.

Azon esetben, ha a védnöknő a gyűléseken megjelenik, ő foglalja el az elnöki széket s neki az elnöki teendőket végző elnök vagy alelnök segédkezik.

28. §.

Az elnök, illetőleg a teendőket végző alelnök hívja össze a rendes és rendkívüli közgyűléseket és választmányi üléseket; ügyel arra, hogy a tisztviselők kötelességeiket pontosan teljesítsék; utalványozza a közgyűlés által megszabott költségvetés keretében a kiadásokat; gondoskodik arról, hogy az alapítványok és tőkésített pénzösszegek a közgyűlés. illetőleg a választmány határozatához képest helyeztessenek el; felügyel arra, hogy a számvizsgáló-bizottság a számvizsgálatot rendesen és kellő időben teljesítse; megvizsgálja félévenkint legalább egyszer a pénztár állapotát s erről a legközelebbi választmányi ülésnek jelentést tesz; szavazásra tűzi ki a kérdéseket; kimondja a határozatokat; aláírja a fontosabb ügyiratokat. Szóval teljesíti mindazon teendőket, a melyek az ügyek elintézésének természetéből folynak.

29. §.

A titkár, ki rendszerint az egyesület helyiségeiben köteles lakni vagy legalább naponkint hivatalos órát köteles tartani és a ki csak okleveles tanítónő lehet, előadója az összes ügyeknek, vezetője az egylet irodájának és az elhelyező irodának. Nyilvántartja a határozatokat, melyeket az érdekeltekkel jegyzőkönyvi kivonat alakjában közöl. Minden sürgősebb esetben az elnök utasításai szerint intézkedik, szerkeszti az

évkönyvet, felterjesztéseket és egyéb ügyiratokat, átveszi az összes beadványokat, kezeli az irat- és leltárt, őrzi az egyleti pecsétet, tudósításokkal látja el a napilapokat, gondoskodik az egyleti tagoknak és a Magyarországon működő tanítónők és nevelőnők névjegyzékének lehetőleg pontos összeállításáról s azon igyekszik, hogy a külföldi nevezetesebb hasonló czélú egyesületek nyomtatványai az egyesület helyiségeiben fél évig, azontúl pedig a könyvtárban megőriztessenek.

A jegyzők.

30. §.

Vezetik a közgyűlésről és a választmány üléseiről felveendő jegyzőkönyveiket és kiadják azokból a szükséges jegyzőkönyvi kivonatokat. A titkárt akadályoztatása esetén helyettesítik.

A pénztárnok.

31. §.

A pénztárnok a választmánytól nyert utasítás értelmében személyes és vagyoni felelősség mellett kezeli az egyesület vagyonát és pénztárát, beszedi a bevételeket s teljesíti a kiadásokat. Külön könyveli az egyes alapokat és alapítványokat. Szerkeszti az évi- s a vagyonmérleget. Az ellenőrrel együtt bármikor megvizsgálhatja, de évenkint legalább kétszer megvizsgálni köteles a tanítónők otthonának, az elhelyező irodának s az egyesület más intézeteinek pénztári kezelését. A választmánynak minden ülés alkalmával jelentést tesz a pénztár állapotáról. Az elnöknek, a számvizsgáló-bizottságnak s az ellenőrnek bármikor betekintést enged úgy a könyvekbe, mint a pénztári kezelésbe. Ezek kívánatára a könyveket lezárni, s az összes értékeket felmutatni köteles. Fizetéseket vagy az igazgatósági, választmányi ülések jegyzőkönyvei alapján vagy az elnök vagy helyettese utalványára az ellenőr által láttamozott nyugták alapján s a közgyűlés részéről megállapított kiadások keretén belül teljesít. Az irodai személyzet segélyével gondoskodik a tagdíjak beszedéséről s nyilvántartja a hátralékosakat.

Az ellenőr.

32. §.

Az ellenőr a pénztárnok mellett állandóan gyakorolja az ellenőrzést a pénzkezelés fölött; láttamozza a kifizetendő nyugtákat s tetszése szerint vizsgálja meg a főpénztárt. Kezeli a pénztár ellenzárának kulcsát, aláírja az évi- s a vagyonmérleget, s felelős a pénztári kezelés körül felmerülhető károsodásokért. A pénztárnokkal együtt bármikor megvizsgálhatja az egyesület különféle intézeteinek pénztári kezelését s a tapasztaltakról a választmánynak mindenkor jelentést tenni köteles.

A többi tisztviselők.

33. §.

A könyvtárnok, az ügyész, az egyleti orvos a választmány által kiadott utasítások értelmében járnak el.

Egyéb alkalmazottak.

34. §.

A választmány által három évről három évre a tanítónők otthona, a czemétei fürdőház és az elhelyező iroda élére állított vezető feladata a mellé rendelt segéderőkkel együtt a vezetésére bizott intézet ügyeinek ellátása, a számadások s alap és pótleltárak vezetése, melyeknek egy példánya az igazgatóság útján a választmányhoz évről-évre felterjesztendő; az évi költségvetés elkészítése s az intézeti rend fentartása. Utasításait az igazgatóságtól nyeri, mely szükség esetén a választmányhoz fordul.

Ha valamely, az intézet élén álló vezető az igazgatóság határozatát, akár önmagára, akár pedig az intézetre sérelmesnek találná, a választmányhoz fordulhat jogorvoslásért, de a kapott utasítást teljesíteni köteles.

35. §.

Az egyesület intézeteiben elhelyezést nyert tanítónők az intézet élén álló vezető határozatai ellen az igazgatósághoz s ennek határozata ellen a választmányhoz, mely végérvényesen dönt, fordulhatnak orvoslásért.

Fegyelmi eljárás.

36. §.

Az intézetek vezetői, ha erkölcstelen vagy közbotrányt okozó magaviseletet tanusítanának, avagy ha az intézet érdekei ellen működnének, fegyelmi vétséget követnek el, mely szigorúan büntetendő.

37. §.

Ha az egyesületnek fizetéssel ellátott alkalmazottja ellen indíttatik fegyelmi eljárás, annak keresztülvitelére és határozathozatalra első fokon az igazgatóság, másodfokon a választmány s harmad sorban, ha a másodfokú határozat eltérő volna, a közgyűlés illetékes. Az utóbbinak határozata ellen további felfolyamodásnak nincs helye.

38. §.

A fegyelmi büntetések a következők: *a)* megintés, *b)* dorgálás, *c)* elbocsátás.

A büntetések rendszerint fokozatosan alkalmazandók, de súlyosabb esetekben a magasabb büntetési fok bármelyike is alkalmazható.

IV. FEJEZET.

Vidéki körök.

A vidéki körök alakulása.

39. §.

A vidéken működő tanítónők és nevelőnők szellemi életének élénkítése, a nemzeti nőnevelés fejlesztése s az egyesület czéljaira szolgáló intézetek támogatása végett a választmány előleges jóváhagyása és beleegyezése alapján a 3. §-ban meghatározott feltétel megtartása mellett

vidéki körök alakulhatnak. Maguk állapítják meg szabályzataikat, melyek az egyesület központi választmánya útján s ennek hozzájárulása után megerősítés végett a m. kir. belügyminiszteriumhoz felterjesztendők.

A vidéki körök hivatalos és ügykezelési nyelvül a magyar nyelvet tartoznak használni.

Ily vidéki köröket csakis az egyesület tagjai alakíthatnak s azok létrejötte után az egyesület tagjainak jogában áll azon körhöz csatlakozni, a melynek működése lakhelyök területére kiterjed.

A vidéki körök működése.

40. §.

A vidéki körök önállóan ugyan, de mindenkor csak az egyesület nevében rendezhetnek felolvasásokat s gyűjthetnek külön adományokat. Az egyesület választmányának előleges beleegyezésével gondoskodhatnak oly intézetek létesítéséről, melyek a szabályzatokban megjelölt czélra szolgálnak s abban a saját körükhöz tartozó egyesületi tagoknak különös előnyöket biztosíthatnak. Azon vidéki körök, melyek a kerületükben lakó egyesületi tagok díjainak beszedésére s az egyesület kiadványainak terjesztésére is vállalkoznak, a rendes tagok díjaiból befolyó összegek ötven %-át saját czéljaikra fordíthatják s azonkívül maguk is külön pénzalapot gyűjthetnek, melyről azonban, mint a Mária Dorothea-Egyesület vagyonáról, évenként számadással tartoznak.

41. §.

A vidéki körök az anyaegyesülettel egy jogi személyt képeznek. Minden nevezetesebb mozzanatról tartoznak az egyesületi irodát azonnal értesíteni; minden polgári év végével működésökről jelentést tesznek a választmánynak, előterjesztik számadásaikat és bemutatják a tagdíjjal hátralékos tagok jegyzékét. A vidéki köröknek elnökei vagy megbizottjai a központi egyesület választmányának szavazattal biró tagjai. (10. §. *e)* pontja.)

A vidéki körök szabályzataikban netalán megállapított különös czéljaik megvalósítása végett oly egyéneket is felszólíthatnak a közreműködésre, kik nem tagjai az egyesületnek, de tisztikarukba csak az egyesület tagjai választhatók s a Mária Dorothea-Egyesület egysége minden tekintetben megóvandó. (3. §.)

Az egyesület választmánya a vidéki körök javaslata alapján azok egyöntetű munkaprogrammját tájékoztatóul megállapítja, gondoskodik az egyes vidéki körök vagyonának megőrzéséről s esetleges külön érdekeik előmozdításáról.

A működés beszüntetése.

42. §.

Oly esetekben, midőn valamely vidéki kör az egyesület feladatain kívül eső ügyekbe avatkozik, illetőleg a szabályzatukban meghatározott tevékenységi kört túllépi, az egyesület választmánya vizsgálatot rendel el, annak eredményéhez képest intézkedik s esetleg az illető kör működését be is szüntetheti. A választmány ezen határozata ellen az egyesü-

leti közgyűléshez s ennek határozata ellen a m. kir. belügyminiszterhez lehet fellebbezni.

V. FEJEZET.

Az egyesület feloszlásáról.

43. §.

Az egyesület feloszlását külön e czélra összehivott közgyűlés határozhatja el. A feloszlás kimondására a 19—20. §§. értelmében jelenlevő tagok kétharmadának hozzájárulása szükséges.

A feloszlás kimondása esetében a közgyűlés öttagú felszámoló-bizottságot küld ki.

44. §.

Mindazon közgyűlési határozatok, melyek az egylet feloszlására s a vagyonnak a vallás- és közoktatásügyi miniszterium kezelése alá való bocsátására vonatkoznak, úgy ezen, mint a m. kir. belügyminiszteriummal oly kérelemmel közlendő, hogy a felszámolás ellenőrzésére megbizottat küldjön ki.

45. §.

A felszámoló-bizottság működésének befejezésével a meglevő vagyont azon kijelentéssel bocsátja a vallás- és közoktatásügyi magy. kir. miniszterium kezelése alá, hogy az, mint külön alapítvány a feloszlás idejében érvényes alapszabályokban meghatározott czélokra vagy, a mennyiben azok megvalósíthatók nem volnának, a magyarországi tanítónők és nevelőnők anyagi érdekeinek előmozdítására fordíttassék.

46. §.

Ha az egyesület az alapszabályokban meghatározott czélt és eljárást, illetőleg hatáskörét meg nem tartaná, a kir. kormány által, a mennyiben további működésének folytatása által az állam vagy az egyesület tagjainak érdekei veszélyeztetnének: haladéktalanul felfüggesztetik s a felfüggesztés után elrendelendő vizsgálat eredményéhez képest végleg fel is oszlattatik vagy esetleg különbeni feloszlatás terhe alatt az alapszabályok pontos megtartására kötelezteték.

Ha a feloszlatás mondatott ki: az elnökség rendkívüli közgyűlést hív össze, mely a tagok számára való tekintet nélkül határozatképes s a melynek napirendjére más, mint a felszámoló-bizottság megválasztása, nem tűzhető ki. Ezen esetben a felszámoló-bizottság javaslatára a felmentvényt a tisztviselőknek a m. kir. belügyminiszter adja meg.

Budapesten, a «M. D. E.»-nek 1892 II./21. tartott rendes közgyűléséből.

Radnai Jenőné,
titkár.

Gróf Csáky Albinné,
elnök.